

Evropské hnutí v České republice
European Movement in the Czech Republic

NEWTON COLLEGE

ČESKÁ
SPORITELNA

Podkladový materiál
k vědeckopopularizační konferenci

Rozdíly v konkurenceschopnosti mezi státy EU – předpoklady a bariéry jejich překonání

Termín konání:	11. dubna 2014
Místo konání:	Dům umění města Brna Galerie Jaroslava Krále (sál č. 107) Malinovského náměstí 2, 602 00 Brno
Doba trvání konference:	9:00 – 16:00 hod. (přestávka na oběd 12:00 – 13:00 hod.)
Pořadatel:	NEWTON College, a. s.
Spolupořadatel:	Evropské hnutí v České republice
Partner:	Česká spořitelna, a. s.
Více informací:	www.eu-vyzkum.eu

Vědeckopopularizační konference je klíčovou aktivitou v rámci projektu Podpora šíření poznatků výzkumu evropské integrace (reg. č. CZ.1.07/2.3.00/09.0128). Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Program vědeckopopularizační konference

Rozdíly v konkurenceschopnosti mezi státy EU – předpoklady a bariéry jejich překonání

(přednášející a jejich příspěvky na konferenci)

9:00 – 12:00 Dopolední blok

- **Zahájení konference**
PhDr. Jiří Malý, Ph.D., manažer projektu
Roman Pavlík, člen Výkonného výboru Evropského hnutí v České republice
- **Konkurenceschopnost: problémy jejího měření a důsledky její rozdílné úrovně mezi zeměmi EU**
PhDr. Jiří Malý, Ph.D., ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Konkurenceschopnost v zrcadle rozdílných modelů globálního vládnutí bez globální vlády**
Dr. h. c. prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., ředitel Ekonomického ústavu Slovenské akademie věd
- **Výzkum a inovace v centru zájmu při zvyšování konkurenceschopnosti EU a jejích členských zemí: úspěchy a selhání**
Ing. Karel Mráček, CSc., člen předsednictva Asociace výzkumných organizací; Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Opatření ke zvýšení konkurenceschopnosti České republiky**
JUDr. Ing. Tomáš Novotný, Ph.D., náměstek ministra průmyslu a obchodu

11:30 – 12:00 Diskuse k dopolednímu bloku

12:00 – 13:00 Přestávka na oběd

13:00 – 16:00 Odpolední blok

- **Erste inovační barometr – měřítko konkurenčního potenciálu v EU**
Ing. Tomáš Kozelský, EU Office, Česká spořitelna, a. s.
- **Vliv práva EU na konkurenceschopnost Evropské unie**
Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní; Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Podpora konkurenceschopnosti jako součást řešení krize eurozóny**
Ing. Ivana Dostálová, Ministerstvo financí České republiky; Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

14:30 – 15:30 Diskuse k odpolednímu bloku

15:30 – 16:00 Číše vína

Obsah podkladového materiálu

Konkurenceschopnost zemí EU: měření, strategie, důsledky rozdílů v eurozóně	4
<i>PhDr. Jiří Malý, Ph.D.</i>	
1. Definice pojmu konkurenceschopnost státu	4
2. Metodika měření a hodnocení konkurenceschopnosti států	6
3. Úsilí o zvyšování konkurenceschopnosti USA	7
4. Strategie konkurenceschopnosti Evropské unie a jejich výsledky	9
4.1 Lisabonská strategie a její hodnocení	9
4.2 Strategie Evropa 2020 a její dosavadní výsledky	10
5. Důsledky přetrvávání a prohlubování rozdílů v konkurenceschopnosti mezi členy eurozóny	12
Souvislosti mezi harmonizací práva v EU a konkurenceschopností členských států	17
<i>Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D.</i>	
1. Primární právo EU a konkurenceschopnost	18
2. Harmonizace práva v EU a konkurenceschopnost	21
Hodnocení a podpora konkurenceschopnosti v novém institucionálním rámci eurozóny	26
<i>Ing. Ivana Dostálová</i>	
1. Nová podoba nástrojů EU	26
2. Six-pack, Two-pack a Fiskální pakt	27
3. Čtvrtý cyklus Evropského semestru	29
4. Závěr	30

Konkurenceschopnost zemí EU: měření, strategie, důsledky rozdílů v eurozóně

PhDr. Jiří Malý, Ph.D. – ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.

1. Definice pojmu konkurenceschopnost státu

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik jsou v posledních dvaceti letech důležitou součástí procesu tvorby hospodářských politik jednotlivých zemí i nadnárodních integračních celků typu Evropské unie. Posuzování a porovnávání konkurenceschopnosti ekonomik věnují značnou pozornost vlády národních států, orgány Evropské unie i mezinárodní ekonomické instituce. Řada mezinárodních ekonomických institucí pak hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik přímo provádí.

Základem hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik je sledování a vyhodnocování řady dílčích kritérií konkurenceschopnosti pro jednotlivé země. Na základě toho jsou pak sestavovány různé žebříčky či pořadí konkurenceschopnosti států. Žebříčky konkurenceschopnosti zemí jsou jednak dílčí, sestavené na základě hodnocení pouze části kritérií, která spolu věcně souvisejí, jednak souhrnné, sestavené na základě všech vyhodnocovaných kritérií. Jednotlivé země zařazené do hodnocení a výsledných žebříčků konkurenceschopnosti pak usilují o dosažení co nejvyšší konkurenceschopnosti, o co nejlepší umístění v žebříčcích či pořadích konkurenceschopnosti. Toto úsilí se pak odráží v nastavení hospodářských politik jednotlivých zemí. Lze tedy říci, že hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik prováděná mezinárodními ekonomickými institucemi patří mezi faktory ovlivňující hospodářskou politiku vlád národních států.

Evropská unie se problémům spojeným s rozdíly v konkurenceschopnosti mezi jednotlivými členskými státy EU i otázkou zvyšování konkurenceschopnosti Evropské unie jako celku oficiálně věnuje minimálně od roku 2000. Vyjádřením tohoto oficiálního zájmu o konkurenceschopnost EU a jejích členských zemí se v roce 2000 stalo přijetí první desetileté strategie konkurenceschopnosti EU nazvané Lisabonská strategie a v roce 2010 pak schválení další desetileté strategie konkurenceschopnosti EU s názvem Evropa 2020. Evropská unie začala vnímat svou konkurenceschopnost jako určující faktor svého postavení v globální ekonomice a rozdíly v konkurenceschopnosti mezi členskými státy EU začaly být považovány za limitující faktor efektivního fungování vnitřního trhu Evropské unie i hladkého fungování eurozóny.

Pojem konkurenceschopnost ekonomiky je však starší než výše uvedené strategie konkurenceschopnosti EU. Začal se používat již od konce 70. let minulého století, v mnohem větším a rostoucím rozsahu se pak používá od 90. let minulého století, kdy začala být různými mezinárodními ekonomickými institucemi prováděna pravidelná hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik na multikriteriálním základě.

Literatura věnující se konkurenceschopnosti ekonomik neuvádí jedinou či společnou definici konkurenceschopnosti. Naopak, pro konkurenceschopnost ekonomiky státu můžeme najít řadu různých, mnohdy nepřilíš určitých či mnohoznačných definic.

Například ředitel projektu IMD World Competitiveness Yearbook Stéphane Garelli v roce 2001 v IMD World Competitiveness Yearbook definoval konkurenceschopnost státu následovně: „*Někteří vědci tvrdí, že soutěžit nemají státy, nýbrž podniky. Není pochybnosti o tom, že konkurenceschopné podniky jsou hlavním motorem konkurenceschopnosti země. Ale za posledních dvacet let vzrostla ekonomická odpovědnost vlád – ať již k lepšímu, či horšímu*

– do té míry, že je prostě nemožné ignorovat vliv, který mají státy na moderní ekonomiky. Státy mění prostředí, v nichž podniky působí, a ovlivňují tak jejich konkurenceschopnost. Významná část konkurenceschopnosti určitých zemí dnes plyne z agresivních incentivních politik, uskutečňovaných s cílem přilákání zahraničních investorů...“

I jiné definice dávají konkurenceschopnost podniku a konkurenceschopnost celé ekonomiky na stejnou či podobnou úroveň, nevnímají rozdíly mezi konkurenceschopností podniku a konkurenceschopností ekonomiky země. Například v 90. letech minulého století tehdejší prezident USA Bill Clinton uvedl, že „se každá země podobá velké korporaci soutěžící na globálním trhu“. Tento výrok se stal velmi populárním, byl často citován a podpořil vytváření rozsáhlých multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti států.

Na druhé straně nositel Nobelovy ceny za ekonomii Paul Krugman vydal v roce 1996 v Harvard Business Review stat' s výmluvným názvem *A Country Is Not a Company* (*Země není podnik*), v níž rozebírá rozdíly mezi řízením podniku a prováděním hospodářské politiky na úrovni ekonomiky jako celku. Tento názor, který odmítá připodobňovat ekonomiky jednotlivých států k velkým korporacím, se však nestal součástí hlavního proudu hodnocení konkurenceschopnosti.

Poměrně často se lze setkat s tautologickými definicemi konkurenceschopnosti národního státu či národní ekonomiky – konkurenceschopný je ten stát, který má schopnost konkurovat jiným státům, konkurenceschopná je ta ekonomika, která je schopna obstát v konkurenci jiných ekonomik, vyrovnat se s konkurenčními tlaky jiných zemí apod. Například Laura D'Andrea Tyson, předsedkyně Rady ekonomických poradců prezidenta USA Billa Clintona, ve své publikaci *Who's Bashing Whom* z roku 1992 konkurenceschopnost Spojených států amerických definovala následovně: „*Konkurenceschopnost je naše schopnost produkovat zboží a služby, které jsou schopny úspěšně projít testem mezinárodní konkurence, přičemž se naši občané budou moci těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně.*“

Přestože se růst konkurenceschopnosti států a nadnárodních integračních celků typu Evropské unie objevuje na předních místech mezi cíli sledovanými národními vládami i orgány EU, přestože se konkurenceschopnost stala předmětem ekonomického výzkumu, hospodářské politiky i soutěže mezi státy v současném světě, na otázku, co je podstatou konkurenceschopnosti státu, jaké jsou její zdroje a důsledky, neexistuje jednoznačná odpověď. Z různých výkladů a definic konkurenceschopnosti státu plyne, že za konkurenceschopnost státu či ekonomiky můžeme považovat

- schopnost dané ekonomiky prosadit se na globálním trhu v konkurenci s ostatními ekonomikami,
- schopnost státu přitáhnout zahraniční investice,
- schopnost státu vytvořit podmínky pro příchod zahraničních, respektive nadnárodních firem do domácí ekonomiky,
- schopnost státu vytvořit podmínky pro udržení, respektive zabránění odchodu firem na domácím trhu již působících,
- ochotu a schopnost státu uplatňovat hospodářské politiky příznivé pro fungování firem a zvyšování technologické náročnosti jejich produkce.

Taková neurčitost či mnohoznačnost definice konkurenceschopnosti státu však vyvolává řadu otázek ohledně skutečného pozadí sledování konkurenceschopnosti státu. Je vysoká konkurenceschopnost státu projevem jeho silného postavení ve světové ekonomice? Anebo je konkurenceschopnost státu projevem jeho slabosti, jeho ochoty vyhovět některým silným zájmovým skupinám?

K nalezení odpovědí na tyto otázky nám může pomoci pohled na vývoj sledování a hodnocení konkurenceschopnosti států v čase a rozbor metodiky multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik.

2. Metodika měření a hodnocení konkurenceschopnosti států

Mezi nejznámější souhrnná hodnocení konkurenceschopnosti zemí patří Global Competitiveness Index konstruovaný a každoročně vydávaný World Economic Forum (WEF) a World Competitiveness Scoreboard zavedený a každoročně vydávaný International Institute for Management Development (IMD). Podrobná hodnocení konkurenceschopnosti států prováděná World Economic Forum jsou každoročně publikována v Global Competitiveness Report, detailní hodnocení realizovaná IMD jsou každý rok zveřejňována v IMD World Competitiveness Yearbook. Pro ilustraci rozsahu hodnocení konkurenceschopnosti může sloužit fakt, že v roce 2013 World Economic Forum posuzovalo 148 zemí na základě 112 kritérií. Při prvním hodnocení konkurenceschopnosti v roce 1979 přitom World Economic Forum posuzovalo jen 16 zemí, a to pouze evropských.

Konkurenceschopnost národních ekonomik či národních států i světových regionů v současné době hodnotí také další instituce, například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond, a rovněž Evropská unie.

Tabulka 1 uvádí dvacet nejvíce konkurenceschopných zemí světa podle hodnocení Global Competitiveness Report. Jsou v ní zaznamenána pořadí zemí v souhrnném žebříčku konkurenceschopnosti Global Competitiveness Index v období od roku 2004 až do současnosti. Jak jsme již zmínili výše, za pozornost stojí, že na předních místech souhrnného žebříčku konkurenceschopnosti, mnohdy dokonce na místě prvním, se umísťovaly Spojené státy americké, v nichž přitom v roce 2007 vypukla hypoteční krize, která posléze přerostla do podoby globální finanční a ekonomické krize v letech 2008-2009. Taková skutečnost vyvolává otázky, na jakém základě jsou tyto žebříčky konkurenceschopnosti konstruovány a jaké informace vlastně poskytují.

Jak již bylo uvedeno výše, multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti národních ekonomik se provádějí na základě širokého spektra dílčích kritérií konkurenceschopnosti. Každá ekonomika je vyhodnocována prostřednictvím každého dílčího kritéria, z čehož vyplyne její umístění (pořadí) v dílčích žebříčcích konkurenceschopnosti podle jednotlivých kritérií nebo podle věcně souvisejících kritérií. Veškerá dílčí hodnocení zemí podle všech použitých dílčích kritérií konkurenceschopnosti jsou pak agregována a na základě této agregace jsou sestavovány souhrnné žebříčky konkurenceschopnosti států.

Dílčí kritéria konkurenceschopnosti jsou přitom dvojího typu. Za prvé se jedná o tvrdá kritéria, což jsou statistická data za každou sledovanou zemi. Za druhé jde o měkká kritéria, což jsou hodnocení sledovaných zemí prostřednictvím výpovědí respondentů. Důležité je vědět, kdo jsou tito respondenti. Jsou to ekonomičtí odborníci z univerzit a výzkumných institucí, ale také investoři, manažeři a další představitelé podnikatelského sektoru. Například v Global Competitiveness Report 2013-2014 na každou hodnocenou zemi připadalo průměrně 95 respondentů.

Zásadní informací je, že většinu dílčích kritérií v hodnocení konkurenceschopnosti tvoří kritéria měkká. Například v Global Competitiveness Report 2013-2014 bylo pro hodnocení konkurenceschopnosti států použito 112 dílčích kritérií, z toho bylo pouze 32 tvrdých (29 %), avšak 80 měkkých (71 %).

Informace obsažené v dílčích i souhrnných žebříčcích konkurenceschopnosti států slouží vládám národních států jako vodítko při realizaci jejich hospodářských politik, investorům, manažerům a dalším představitelům podnikatelského sektoru jako podklad při alokaci jejich investic a mezinárodním institucím a integračním celkům jako východisko pro hospodářskopolitická doporučení národním státům. Všimněme si, že vlády národních států, investoři, manažeři a další představitelé podnikatelského sektoru, mezinárodní instituce a integrační celky tak mají stejná vodítka ke svému rozhodování. Zároveň platí, že mezi respondenty multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti, kteří svými názory na

jednotlivé ekonomiky utvářejí hodnoty měkkých kritérií, nejsou zastoupeny vlády národních států. Poměrně snadno zodpověditelnou otázkou pak je, kdo je především příjemcem výsledků multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti a kdo je spolutvůrcem těchto hodnocení. Spolutvůrci hodnocení konkurenceschopnosti států jsou ekonomové a zástupci investorů a manažerů, respektive podnikatelského sektoru. Naopak vlády národních států do procesu vytváření multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti států vstupují pouze nepřímo tím, jaká hospodářskopolitická opatření přijímají, avšak neúčastní se přímo hodnocení národních ekonomik, takže jsou převážně příjemci výsledků multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti.

Vlády národních států si přitom nemohou dovolit multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti ignorovat, protože výsledky těchto hodnocení a umístění zemí v dílčích i souhrnných žebříčcích konkurenceschopnosti jsou rozsáhle publikovány a rozebírány, a tím získávají na značném významu – jsou vizitkou pověsti jednotlivých zemí, jejich kredibility, vstřícnosti k podnikatelskému sektoru či k zahraničním investorům. To vede k soutěži mezi národními státy o co nejlepší umístění v žebříčcích konkurenceschopnosti, o co nejvyšší konkurenceschopnost, a to i v rámci integračních celků, jako je Evropská unie.

Celá tato konstrukce vytváření, metodiky a prezentace multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti států pak vede k tomu, že vlády národních států jsou pod tlakem názorů a zájmů respondentů-hodnotitelů, které prostřednictvím měkkých kritérií vstupují do výsledků multikriteriálních hodnocení konkurenceschopnosti. Vlády národních států se v důsledku toho nacházejí ve slabém, podřízeném, nesamostatném postavení.

To dokládá i podoba jednotlivých dílčích kritérií konkurenceschopnosti, která jsou sledována. Tato kritéria jsou důležitá například z hlediska fungování transnacionálních korporací, avšak z hlediska fungování ekonomiky jako celku jsou mnohá tato kritéria navzájem rozporná, nekompatibilní. Například z konstrukce dílčích kritérií plyne, že vysoce konkurenceschopná je ta země, která má vzdělanou pracovní sílu, avšak zároveň pracovní sílu levnou, která vykazuje nízké mzdy, flexibilní trh práce a nízkou míru sociální ochrany, avšak zároveň i sociální smír, která má nízké daně a vysoké vládní výdaje na infrastrukturu, vzdělávání, výzkum a vývoj, avšak zároveň vyrovnané nebo přebytkové saldo veřejných rozpočtů a nízký veřejný dluh.

Pro vlády národních států představuje řešení těchto vzájemně protichůdných požadavků často kvadraturu kruhu a jejich ochota podílet se na plnění takových úloh jen podtrhuje slabost postavení národních států ve vztahu k transnacionálním korporacím, zahraničním investorům, finančním institucím a finančním trhům. Hospodářská politika realizovaná na tomto základě je pak mnohdy vnitřně rozporná, nekonzistentní a může vést k různým nerovnováhám a krizovým jevům v ekonomice.

3. Úsilí o zvyšování konkurenceschopnosti USA

Ve Spojených státech amerických začala v 80. letech minulého století vznikat řada analytických studií upozorňujících na nebezpečí ztráty konkurenceschopnosti ekonomiky USA ve vztahu k Japonsku. Poukazovaly na nižší produktivitu výrobních faktorů v USA a na riziko vzniku technologické mezery v americké ekonomice vůči Japonsku. Tyto studie zároveň požadovaly přijetí opatření, která by obnovila a posílila konkurenceschopnost americké ekonomiky.

Tabulka č. 1 – Dvacet nejvíce konkurenceschopných zemí světa podle Global Competitiveness Index v letech 2004-2014

	Celkové pořadí konkurenceschopnosti zemí (Global Competitiveness Index) v uvedeném období				
	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
1.	USA	USA	Švýcarsko	USA	USA
2.	Finsko	Finsko	Finsko	Švýcarsko	Švýcarsko
3.	<i>Dánsko</i>	<i>Dánsko</i>	<i>Švédsko</i>	<i>Dánsko</i>	<i>Dánsko</i>
4.	Švýcarsko	Švýcarsko	<i>Dánsko</i>	<i>Švédsko</i>	<i>Švédsko</i>
5.	<i>Švédsko</i>	Singapur	Singapur	Německo	Singapur
6.	Německo	Německo	USA	Finsko	Finsko
7.	Singapur	<i>Švédsko</i>	Japonsko	Singapur	Německo
8.	Hongkong (Čína)	Taiwan	Německo	Japonsko	Nizozemsko
9.	<i>Spojené království</i>	<i>Spojené království</i>	Nizozemsko	<i>Spojené království</i>	Japonsko
10.	Japonsko	Japonsko	<i>Spojené království</i>	Nizozemsko	Kanada
11.	Taiwan	Nizozemsko	Hongkong (Čína)	Korejská republika	Hongkong (Čína)
12.	Nizozemsko	Francie	Norsko	Hongkong (Čína)	<i>Spojené království</i>
13.	Island	Kanada	Taiwan	Kanada	Korejská republika
14.	Norsko	Hongkong (Čína)	Island	Taiwan	Rakousko
15.	Kanada	Rakousko	Izrael	Rakousko	Norsko
16.	Austrálie	Island	Kanada	Norsko	Francie
17.	Francie	Norsko	Rakousko	Izrael	Taiwan
18.	Rakousko	Austrálie	Francie	Francie	Austrálie
19.	Belgie	Korejská republika	Austrálie	Austrálie	Belgie
20.	Nový Zéland	Belgie	Belgie	Belgie	Island

	Celkové pořadí konkurenceschopnosti zemí (Global Competitiveness Index) v uvedeném období				
	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
1.	Švýcarsko	Švýcarsko	Švýcarsko	Švýcarsko	Švýcarsko
2.	USA	<i>Švédsko</i>	Singapur	Singapur	Singapur
3.	Singapur	Singapur	<i>Švédsko</i>	Finsko	Finsko
4.	<i>Švédsko</i>	USA	Finsko	<i>Švédsko</i>	Německo
5.	<i>Dánsko</i>	Německo	USA	Nizozemsko	USA
6.	Finsko	Japonsko	Německo	Německo	<i>Švédsko</i>
7.	Německo	Finsko	Nizozemsko	USA	Hongkong (Čína)
8.	Japonsko	Nizozemsko	<i>Dánsko</i>	<i>Spojené království</i>	Nizozemsko
9.	Kanada	<i>Dánsko</i>	Japonsko	Hongkong (Čína)	Japonsko
10.	Nizozemsko	Kanada	<i>Spojené království</i>	Japonsko	<i>Spojené království</i>
11.	Hongkong (Čína)	Hongkong (Čína)	Hongkong (Čína)	Katar	Norsko
12.	Taiwan	<i>Spojené království</i>	Kanada	<i>Dánsko</i>	Taiwan
13.	<i>Spojené království</i>	Taiwan	Taiwan	Taiwan	Katar
14.	Norsko	Norsko	Katar	Kanada	Kanada
15.	Austrálie	Francie	Belgie	Norsko	<i>Dánsko</i>
16.	Francie	Austrálie	Norsko	Rakousko	Rakousko
17.	Rakousko	Katar	Saúdská Arábie	Belgie	Belgie
18.	Belgie	Rakousko	Francie	Saúdská Arábie	Nový Zéland
19.	Korejská republika	Belgie	Rakousko	Korejská republika	Spojené arabské emiráty
20.	Nový Zéland	Lucembursko	Austrálie	Austrálie	Saúdská Arábie

Poznámka: Tučně jsou označeny členské země eurozóny. Tučnou kurzívou jsou označeny členské státy EU mimo eurozónu.

Pramen: The Global Competitiveness Report 2004-2005; The Global Competitiveness Report 2005-2006; The Global Competitiveness Report 2006-2007; The Global Competitiveness Report 2007-2008; The Global Competitiveness Report 2008-2009; The Global Competitiveness Report 2009-2010; The Global Competitiveness Report 2010-2011; The Global Competitiveness Report 2011-2012; The Global Competitiveness Report 2012-2013; The Global Competitiveness Report 2013-2014

V 90. letech minulého století tlak na zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky USA dále zesiloval, jak dokládají již výše zmiňované výroky prezidenta USA Billa Clintona a předsedkyně jeho Rady ekonomických poradců Laury D'Andrey Tyson. Usilování o co nejvyšší konkurenceschopnost americké ekonomiky pokračovalo i v novém tisíciletí a úspěch této strategie se zdál být potvrzen opakovaným umístěním USA na prvních pozicích v různých žebříčcích konkurenceschopnosti. Avšak navzdory tomu, že Spojené státy americké byly mnohokrát vyhodnoceny jako nejkonkurenceschopnější ekonomika světa (viz údaje v tabulce 1), staly se nakonec zemí, v níž v roce 2007 odstartovala globální finanční a ekonomická krize.

4. Strategie konkurenceschopnosti Evropské unie a jejich výsledky

Rovněž v Evropské unii se stal růst konkurenceschopnosti prvořadým cílem, a to jak na úrovni jednotlivých členských zemí, tak na úrovni EU jako celku. V roce 1985 země tehdejších Evropských společenství založily program EUREKA, který byl reakcí na technologickou mezeru a hrozbu ztráty konkurenceschopnosti západní Evropy vůči USA a Japonsku. Na kodaňském summitu Evropské unie v roce 1993 byla jako příčina vysoké nezaměstnanosti v zemích Evropské unie označena nedostatečná konkurenceschopnost ve vztahu k USA a Japonsku a jako řešení problému bylo navrženo zvýšení investic do infrastruktury a špičkových technologií.

4.1 Lisabonská strategie a její hodnocení

V roce 2000 pak Evropská unie schválila svou první desetiletou strategii konkurenceschopnosti s názvem Lisabonská strategie. Základním cílem Lisabonské strategie bylo učinit z Evropské unie do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomiku světa založenou na znalostech, schopnou dosahovat udržitelného ekonomického růstu, vytvářet početnější a lepší pracovní místa a zajišťovat větší sociální soudržnost. K dosažení tohoto základního cíle se měla EU zaměřit na tři následující priority:

- připravovat se na přechod k ekonomice a společnosti založené na znalostech, podporovat výzkum, vývoj a inovace, aby byly motorem evropského ekonomického růstu, vystupňovat strukturální reformy podporující konkurenceschopnost a inovace a dotvořit vnitřní trh, zvýšit výdaje na výzkum a vývoj v EU na 3 % HDP do roku 2010;
- modernizovat evropský sociální model, investovat do lidských zdrojů a bojovat proti vyloučením, zvýšit v EU míru zaměstnanosti z počátečních 66 % k 70 % v roce 2010;
- udržovat zdravý ekonomický výhled a možnost dosahování budoucího ekonomického růstu prostřednictvím vhodného mixu hospodářských politik.

Cíle Lisabonské strategie se však nepodařilo naplnit. Jen částečným důvodem neúspěchu Lisabonské strategie je přitom globální finanční a ekonomická krize z let 2008-2009. Potíže s plněním cílů Lisabonské strategie se totiž objevovaly i před krizí.

Roční tempo růstu reálného HDP Evropské unie i eurozóny se podle údajů Eurostatu zrychlilo na zhruba 3 % v letech 2006 a 2007 oproti 1-2 % dosahovaným v období 2001-2005. Avšak v důsledku globální finanční a ekonomické krize se v roce 2008 ekonomický růst prudce zpomalil na 0,4 % a v roce 2009 reálný HDP Evropské unie i eurozóny poklesl o 4,5 %.

Naplnit se nepodařilo ani cíl v oblasti zaměstnanosti, i když se její míra cílové hodnotě alespoň přiblížila. Lisabonská strategie předpokládala zvýšení celkové míry zaměstnanosti

v průměru EU k 70 % do roku 2010, podle údajů Eurostatu však skutečná hodnota v uvedeném roce dosáhla nižší úrovně, a sice 68,5 %.

Téměř žádný pokrok se nedostavil v případě celkových výdajů na výzkum a vývoj vyjádřených v poměru k HDP. Lisabonská strategie požadovala jejich nárůst na 3 % HDP Evropské unie do roku 2010. Ve skutečnosti se však podle údajů Eurostatu celkové výdaje na výzkum a vývoj v Evropské unii zvýšily pouze nepatrně z 1,85 % HDP v roce 2000 na 2 % HDP v roce 2010.

Stojí za pozornost, že navzdory přijetí Lisabonské strategie došlo v průběhu deseti let její realizace spíše k prohloubení rozdílů v konkurenceschopnosti mezi členy Evropské unie, zejména mezi některými periferními zeměmi EU na straně jedné a zbytkem Evropské unie na straně druhé (viz tabulka 2). Tyto rozdíly v konkurenceschopnosti, respektive slabší konkurenceschopnost některých periferních zemí EU, se pak odrážely a odrážejí v odlišnostech ekonomického vývoje mezi různými státy eurozóny a přispěly též ke vzniku dluhové a následné institucionální krize v eurozóně.

Koneckonců i dokument Evropské komise s názvem Hodnocení Lisabonské strategie ze dne 2. února 2010 přiznává, že Lisabonská strategie skončila neúspěchem, i když se tuto skutečnost snaží uvedený dokument někdy relativizovat.

Evropská komise ve svém Hodnocení Lisabonské strategie přiznává, že při zpětném pohledu a při znalostech důsledků globální krize je zřejmé, že Lisabonská strategie příliš nevnímala a neakcentovala problémy, které nakonec pomohly krizi odstartovat. Lisabonská strategie se podle Evropské komise nezaměřovala na kritické oblasti, které hrály zásadní roli při vzniku krize, jako je dohled nad finančními trhy, sledování a vyhodnocování systémového rizika na finančních trzích, vznik spekulativních bublin (například na trzích s nemovitostmi), konzumní způsob života spojený s nadměrným poskytováním úvěrů nebo nárůst schodků běžného účtu platební bilance. Makroekonomická nerovnováha a problémy s konkurenceschopností stály podle hodnocení Evropské komise u vzniku krize a nebyly adekvátně řešeny v rámci rozpočtového a hospodářského dohledu v EU prováděného na základě Paktu stability a růstu a Lisabonské strategie.

Podle názoru Evropské komise se eurozóna ukázala být příspěvkem pro udržení makroekonomické stability v období krize, avšak především v těch členských zemích, které i před krizí měly stabilnější a zdravější ekonomiky. Země, které se před propuknutím krize potýkaly s většími ekonomickými nerovnováhami, vnesly do eurozóny v době krize nežádoucí turbulence a problémy. Evropská komise přiznává, že Lisabonská strategie podcenila význam vzájemné závislosti ekonomik členských zemí v úzce integrované eurozóně a že krize tuto vzájemnou závislost zviditelnila. Rozdíly v rozsahu a tempu provádění opatření Lisabonské strategie mezi různými zeměmi měly podíl na vzniku pnutí uvnitř eurozóny a negativních vedlejších účinků u některých zemí.

Dokument Hodnocení Lisabonské strategie také přiznává, že při pohledu zpět na celé období realizace Lisabonské strategie je patrné, že svět prošel změnami, kterých bylo více a které proběhly jinak, než při vzniku Lisabonské strategie předvídali analytici a tvůrci politik. To lze zřejmě vnímat jako jistou polehčující okolnost skutečnosti, že se cíle Lisabonské strategie nepodařilo naplnit.

4.2 Strategie Evropa 2020 a její dosavadní výsledky

V červnu 2010 Evropská unie přijala novou desetiletou strategii konkurenceschopnosti s názvem Evropa 2020. Tato nová strategie si však již nevytkla za cíl učinit z Evropské unie nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomiku světa, jako to požadovala předchozí Lisabonská strategie. Základním cílem strategie Evropa 2020 je stanovit vizi evropského

sociálně tržního hospodářství pro 21. století. Jádrem pro realizaci této vize jsou tři vzájemně se posilující priority:

- inteligentní růst, tj. rozvoj ekonomiky založené na znalostech a inovacích;
- udržitelný růst, tj. podpora konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiky méně náročné na zdroje;
- růst podporující začlenění, tj. podpora ekonomiky s vysokou zaměstnaností a hospodářskou, sociální a územní soudržností.

Aby bylo možné vyhodnocovat naplňování základního cíle a priorit strategie Evropa 2020, je v ní dále vymezeno pět dílčích hlavních cílů, kterých by Evropská unie měla dosáhnout do roku 2020. Protože hlavní cíle mají sloužit jako měřítko úspěšnosti realizace strategie Evropa 2020, jsou přesně definovány a kvantifikovány. Do roku 2020 by podle těchto hlavních cílů Evropská unie měla:

- zvýšit míru zaměstnanosti osob ve věku 20-64 let na 75 % (ze 68,5 % v roce 2010);
- zvýšit investice do výzkumu a vývoje na 3 % HDP Evropské unie;
- v oblasti energetiky a ochrany klimatu dosáhnout cíle 20-20-20, tj. snížit emise skleníkových plynů o 20 % oproti úrovni z roku 1990 nebo o 30 %, pokud pro to budou příznivé podmínky, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na konečné spotřebě energie na 20 % a zvýšit energetickou účinnost o 20 %;
- v oblasti vzdělávání snížit podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, pod 10 % (z počátečních 15 %) a zvýšit podíl osob ve věku 30-34 let s dosaženým terciárním vzděláním na 40 % (ze 33,5 % v roce 2010);
- snížit počet obyvatel EU, kteří žijí pod vnitrostátní hranicí chudoby, o 20 milionů, tj. o 25 %.

Při pohledu na vývoj ekonomik členských zemí EU po roce 2010 a na dosud vykazované výsledky realizace strategie Evropa 2020 je však patrné, že opět hrozí riziko nesplnění podstatné části cílů této strategie.

Jediným ukazatelem, kde došlo ke zřetelnému přiblížení k vytyčenému cíli, je podíl osob ve věku 30-34 let s dosaženým terciárním vzděláním. Podle údajů Eurostatu se tento podíl v průměru EU zvýšil ze 33,5 % v roce 2010 na necelých 37 % v roce 2013.

U dalších sledovaných ukazatelů se buď nepodařilo dosáhnout žádného přiblížení k vytyčeným cílům, anebo je samotné nastavení těchto cílů předmětem kritiky a diskusí. Žádného pokroku prozatím nebylo dosaženo v oblasti zaměstnanosti. Podle údajů Eurostatu míra zaměstnanosti v průměru EU v letech 2010-2012 stagnovala na úrovni 68,5 %.

Téměř žádný pokrok se nedostavil ani v případě celkových výdajů na výzkum a vývoj vyjádřených v poměru k HDP. Podle údajů Eurostatu se v letech 2010-2012 celkové výdaje na výzkum a vývoj v Evropské unii zvýšily pouze nepatrně ze 2 % HDP na 2,06 % HDP. Cílová hodnota 3 % HDP je tedy stále v nedohlednu.

Nedochází ani ke snižování počtu obyvatel EU, kteří žijí pod vnitrostátní hranicí chudoby. Naopak podle údajů Eurostatu došlo v letech 2010-2012 ke zvýšení podílu obyvatel EU ohrožených chudobou a sociálním vyloučením z 23,7 % na 24,8 %.

Značné diskuse pak vyvolává nastavení cíle 20-20-20 v oblasti energetiky a ochrany klimatu. Tento cíl je kritizován zejména představiteli průmyslového sektoru v členských zemích EU, protože podle jejich vyjádření snižuje konkurenceschopnost průmyslové výroby ze zemí Evropské unie na globálním trhu.

Ani realizace strategie Evropa 2020, stejně jako realizace předcházející Lisabonské strategie, nepřinesla pokrok při sblížování úrovně konkurenceschopnosti členských zemí Evropské unie. Naopak, rozdíl v konkurenceschopnosti mezi členy EU, zejména mezi některými periferními zeměmi Evropské unie na straně jedné a zbytkem EU na straně druhé, po roce 2010 přetrvávají a v některých případech se dále prohloubily (viz tabulka 2).

Tabulka č. 2 – Umístění vybraných zemí EU v celkovém pořadí konkurenceschopnosti zemí podle Global Competitiveness Index v letech 2004-2014

Země	Global Competitiveness Index, pořadí země v uvedeném období									
	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Finsko	2.	2.	2.	6.	6.	6.	7.	4.	3.	3.
Německo	6.	6.	8.	5.	7.	7.	5.	6.	6.	4.
Nizozemsko	12.	11.	9.	10.	8.	10.	8.	7.	5.	8.
Rakousko	18.	15.	17.	15.	14.	17.	18.	19.	16.	16.
Belgie	19.	20.	20.	20.	19.	18.	19.	15.	17.	17.
Francie	17.	12.	18.	18.	16.	16.	15.	18.	21.	23.
Irsko	27.	21.	21.	22.	22.	25.	29.	29.	27.	28.
Estonsko	24.	26.	25.	27.	32.	35.	33.	33.	34.	32.
Španělsko	34.	28.	28.	29.	29.	33.	42.	36.	36.	35.
Česká republika	38.	29.	29.	33.	33.	31.	36.	38.	39.	46.
Itálie	56.	38.	42.	46.	49.	48.	48.	43.	42.	49.
Portugalsko	40.	31.	34.	40.	43.	43.	46.	45.	49.	51.
Lotyšsko	44.	39.	36.	45.	54.	68.	70.	64.	55.	52.
Kypr	52.	41.	46.	55.	40.	34.	40.	47.	58.	58.
Slovensko	41.	36.	37.	41.	46.	47.	60.	69.	71.	78.
Řecko	51.	47.	47.	65.	67.	71.	83.	90.	96.	91.

Pramen: The Global Competitiveness Report 2004-2005; The Global Competitiveness Report 2005-2006; The Global Competitiveness Report 2006-2007; The Global Competitiveness Report 2007-2008; The Global Competitiveness Report 2008-2009; The Global Competitiveness Report 2009-2010; The Global Competitiveness Report 2010-2011; The Global Competitiveness Report 2011-2012; The Global Competitiveness Report 2012-2013; The Global Competitiveness Report 2013-2014

5. Důsledky přetrvávání a prohlubování rozdílů v konkurenceschopnosti mezi členy eurozóny

Jak již bylo uvedeno výše, navzdory přijímaným a realizovaným strategiím konkurenceschopnosti EU se úroveň konkurenceschopnosti členských zemí Evropské unie nesbližují, ale naopak rozdíly v konkurenceschopnosti mezi členy EU přetrvávají, nebo se dokonce v některých případech prohlubují. Problémem je tento vývoj zejména uvnitř eurozóny, kde přetrvávající a prohlubující se rozdíly v konkurenceschopnosti mezi členskými státy vedou ke vzniku makroekonomických nerovnováh uvnitř eurozóny a k rozdílům v makroekonomickém vývoji mezi členskými zeměmi měnové unie. Přitom rozdíly v konkurenceschopnosti a z toho plynoucí makroekonomické nerovnováhy a rozdíly v makroekonomickém vývoji mezi členy eurozóny patří k základním příčinám vzniku dluhové a následné institucionální krize v eurozóně. Bez překonání nebo alespoň zmenšení rozdílů v konkurenceschopnosti mezi členskými zeměmi měnové unie přitom není možné při současném institucionálním uspořádání eurozóny považovat krizi eurozóny za vyřešenou. Tato krize byla dosud přijatými opatřeními pouze utlumena, ale může se znovu v budoucnu plnou silou rozhořet.

Tabulka 2 uvádí umístění vybraných zemí eurozóny a pro porovnání i České republiky v souhrnném žebříčku konkurenceschopnosti Global Competitiveness Index v období od roku 2004 až do současnosti. Je z ní patrné, že rozdíly v konkurenceschopnosti mezi členy eurozóny existují dlouhodobě, že tyto rozdíly jsou výrazné a v některých případech se dokonce zvětšují. Nejvíce konkurenceschopné země eurozóny – Finsko, Německo a

Nizozemsko – si dlouhodobě udržují umístění v první desítce nejkonkurenceschopnějších zemí světa. Ve druhé desítce zemí podle úrovně konkurenceschopnosti se dlouhodobě nacházejí Rakousko a Belgie. Úroveň konkurenceschopnosti dalších zemí eurozóny už je horší.

Pokles o zhruba deset příček zaznamenaly ve sledovaném období Francie a Estonsko, zhoršilo se také umístění Irska. Kolem 35. místa se nachází Španělsko, Itálie osciluje mezi 40. a 50. místem, Lotyšsko je až v šesté desítce hodnocených zemí. Pokles umístění v žebříčku konkurenceschopnosti zaznamenaly ve sledovaném období i další země měnové unie – Portugalsko na 51. příčku, Kypr na 58. pozici a Slovensko dokonce až na 78. místo. Nejhorší úroveň konkurenceschopnosti ze zemí eurozóny vykazuje Řecko – v žebříčku konkurenceschopnosti se pohybuje kolem 90. místa.

Pro porovnání je zajímavé uvést i úroveň konkurenceschopnosti České republiky. Její umístění v souhrnném žebříčku konkurenceschopnosti Global Competitiveness Index se ve sledovaném období zhoršilo, a sice ze 38. místa na 46. pozici.

Rozdíly v konkurenceschopnosti mezi státy eurozóny se odrážejí i v odlišném makroekonomickém vývoji v různých zemích měnové unie. Jako příklad můžeme uvést dva makroekonomické indikátory, a sice ukazatel ekonomické úrovně, kterým je HDP na obyvatele v paritě kupní síly, a ukazatel situace na trhu práce – míru nezaměstnanosti.

Ve sledovaných zemích eurozóny se HDP na obyvatele v paritě kupní síly v roce 2012 pohyboval od 64 % průměru EU v Lotyšsku po 130 % průměru EU v Rakousku (viz tabulka 3). Zajímavý je i vývoj tohoto ukazatele v čase. V období 2008-2012 došlo v předlužených jižních zemích eurozóny (Řecko, Kypr, Portugalsko, Španělsko, Itálie) k poklesu ekonomické úrovně v porovnání s průměrem EU, naopak v Německu, Rakousku, Lotyšsku nebo na Slovensku se ekonomická úroveň v porovnání s průměrem EU zvýšila. Pro srovnání uvádíme také údaje pro Českou republiku, jejíž ekonomická úroveň v porovnání s průměrem EU v uvedeném období stagnovala.

Tabulka č. 3 – HDP na obyvatele v paritě kupní síly ve vybraných zemích EU v letech 2008-2012 (v %, EU-28 = 100 %)

Země	2008	2009	2010	2011	2012
Rakousko	125	126	127	129	130
Irsko	132	129	129	129	129
Nizozemsko	134	132	130	129	128
Německo	116	115	120	123	123
Belgie	116	118	121	120	120
Finsko	119	115	114	116	115
Francie	107	109	109	109	109
Itálie	104	104	103	102	101
Španělsko	104	103	99	96	96
Kypr	100	100	97	94	92
Česká republika	81	83	81	81	81
Slovensko	73	73	74	75	76
Portugalsko	78	80	80	77	76
Řecko	93	94	88	80	75
Estonsko	69	64	64	69	71
Lotyšsko	59	54	55	60	64

Pramen: Eurostat

Tabulka č. 4 – Míra nezaměstnanosti ve vybraných zemích EU v letech 2008-2013 (v %)

Země	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rakousko	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3	4,9
Německo	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5	5,3
Nizozemsko	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3	6,7
Česká republika	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0
Finsko	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2
Belgie	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4
Estonsko	5,5	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6
Francie	7,5	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3
Lotyšsko	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9
Itálie	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7	12,2
Irsko	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1
Slovensko	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2
Kypr	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9
Portugalsko	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9	16,5
Španělsko	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0	26,4
Řecko	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3	27,3

Pramen: Eurostat

Značně rozdílná je v zemích eurozóny také míra nezaměstnanosti (viz tabulka 4). V Rakousku a Německu se v roce 2013 pohybovala míra nezaměstnanosti kolem 5 %, v Nizozemsku byla necelých 7 %, ve Finsku, Belgii a Estonsku přes 8 %. Míru nezaměstnanosti mezi 10 % a 13 % vykazovaly Francie, Lotyšsko, Itálie a Irsko, přes 14 % Slovensko a kolem 16 % Kypr a Portugalsko. Nejvyšší míru nezaměstnanosti ze zemí eurozóny měly Španělsko (26,4 %) a Řecko (27,3 %). Pokud se zaměříme na vývoj v čase, pak v letech 2008-2013 vzrostla míra nezaměstnanosti ve všech sledovaných zemích eurozóny s výjimkou Rakouska (kde stagnovala) a Německa (kde poklesla). V některých zemích eurozóny přitom vzrostla míra nezaměstnanosti v uvedeném období několikanásobně (v Irsku, Portugalsku a Španělsku zhruba dvojnásobně, v Řecku více než trojnásobně a na Kypru více než čtyřnásobně). Pro srovnání opět uvádíme údaje pro Českou republiku, jejíž míra nezaměstnanosti v letech 2008-2013 vzrostla ze 4,4 % na 7 %.

Jestliže současná osmnáctičlenná eurozóna sdružuje země s velmi rozdílnou ekonomickou úrovní a s velmi rozdílnou úrovní konkurenceschopnosti, jestliže takto rozdílné země jsou svázány jednotnou měnou a jednotnou měnovou politikou, pak je nezbytné, aby jako vyrovnávací mechanismus těchto rozdílů v ekonomické úrovni a v úrovni konkurenceschopnosti byla zavedena federální fiskální politika pro země eurozóny a dostatečně silný federální rozpočet eurozóny (v rozsahu 10-20 % HDP). To je předpoklad dlouhodobého zachování eurozóny v současném osmnáctičlenném složení.

Skutečný vývoj v Evropské unii a v eurozóně však ukazuje, že zavedení federální fiskální politiky pro země eurozóny ani dostatečně silného federálního rozpočtu eurozóny není možné. Současný společný rozpočet EU má velikost 1 % HDP Evropské unie a snahy Evropské komise o jeho navýšení ztroskotaly na odmítavém stanovisku největších plátců do rozpočtu EU, zejména Německa. Ani požadavky některých institucí EU na zavedení společného dluhopisu pro eurozónu nebyly vyslyšeny. Největším odpůrcem společného dluhopisu pro eurozónu bylo opět Německo, protože emise takového dluhopisu by prodražila obsluhu německého vládního dluhu. Navíc ratingové agentury oznámily, že emitentem společného dluhopisu pro eurozónu by nebyla žádná společná vláda eurozóny, protože taková

neexistuje, a proto by daly společnému dluhopisu pro eurozónu rating té nejhorší země měnové unie (Řecka).

Protože rozdíly v konkurenceschopnosti mezi členy eurozóny existují dlouhodobě, v současnosti stále přetrvávají, nebo se dokonce prohlubují, a nebude možné je v dohledné budoucnosti odstranit a protože zároveň fiskální federalizace eurozóny je neuskutečnitelná, je nejméně pravděpodobným scénářem budoucího vývoje eurozóny úplné překonání nebo vyřešení eurokrize. Naopak podstatně pravděpodobnější scénáře jsou tři: (i) pokračování dosavadní cesty, tj. přijímání dílčích opatření k tlumení krize v eurozóně a střídání vyhrcořenějších a tlumenějších fází krize měnové unie, nebo (ii) odchod méně konkurenceschopných zemí z eurozóny, tedy zachování měnové unie při menším počtu členů s menšími rozdíly v ekonomické úrovni a v úrovni konkurenceschopnosti, anebo (iii) odchod nejkonkurenceschopnějších zemí z eurozóny, což by ovšem znamenalo úplný rozpad měnové unie.

Literatura a prameny

1. *Doing Business 2014. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises.* World Bank, 2013
2. *European Competitiveness Report 2013. Towards knowledge-driven reindustrialisation.* European Commission, Luxembourg, 2013
3. *European Economic Forecast – Winter 2014.* European Economy 2/2014, European Commission, 2014
4. Eurostat, Statistics by theme – Economy and finance, Government finance statistics (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
5. Eurostat, Statistics by theme – Economy and finance, National accounts (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
6. Eurostat, Statistics by theme – Population and social conditions, Education and training (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
7. Eurostat, Statistics by theme – Population and social conditions, Income, social inclusion and living conditions (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
8. Eurostat, Statistics by theme – Population and social conditions, Labour market (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
9. Eurostat, Statistics by theme – Science and technology, Science, technology and innovation (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
10. *Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění.* Sdělení Komise, KOM(2010) 2020 v konečném znění, Brusel, 3. března 2010
11. Garelli, S.: *Competitiveness of Nations: The Fundamentals.* In: The IMD World Competitiveness Yearbook 2001. IMD, Lausanne, 2001
12. Garelli, S.: *Top Class Competitors (How nations, firms, and individuals succeed in the new world of competitiveness).* John Wiley & Sons, 2006
13. Gelauff, G. M. M., Lejour, A. M.: *The new Lisbon Strategy. An estimation of the economic impact of reaching five Lisbon Targets.* European Commission, Brussels, January 2006
14. *Hodnocení Lisabonské strategie.* Pracovní dokument útvarů Komise, SEK(2010) 114 v konečném znění, Brusel, 2. února 2010
15. Krugman, P.: *A Country Is Not a Company.* Harvard Business Review, January-February 1996
16. *Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency Conclusions.* European Parliament, 2000, http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

17. Porter, M. E.: *Measuring the Microeconomic Foundations of Economic Development*. In: *The Global Competitiveness Report*. World Economic Forum, Geneva, 1998
18. *Společně k růstu a zaměstnanosti. Nový začátek Lisabonské strategie*. Sdělení Komise jarnímu zasedání Evropské rady, KOM(2005) 24 v konečném znění, Brusel, 2. února 2005
19. *Střednědobá revize Lisabonské strategie. Usnesení Evropského parlamentu o střednědobé revizi Lisabonské strategie*. Úřední věstník Evropské unie, 2005/C 320 E/03, 15. prosince 2005
20. *The Global Competitiveness Report 2013-2014*. World Economic Forum, Geneva, 2013
21. *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. World Economic Forum, Geneva, 2012
22. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. World Economic Forum, Geneva, 2011
23. *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. World Economic Forum, Geneva, 2010
24. *The Global Competitiveness Report 2009-2010*. World Economic Forum, Geneva, 2009
25. *The Global Competitiveness Report 2008-2009*. World Economic Forum, Geneva, 2008
26. *The Global Competitiveness Report 2007-2008*. World Economic Forum, Geneva, 2007
27. *The Global Competitiveness Report 2006-2007*. World Economic Forum, Geneva, 2006
28. *The Global Competitiveness Report 2005-2006*. World Economic Forum, Geneva, 2005
29. *The Global Competitiveness Report 2004-2005*. World Economic Forum, Geneva, 2004
30. *The IMD World Competitiveness Yearbook 2013*. IMD, Lausanne, 2013
31. *Závěry Evropské rady, 25. a 26. března 2010*. Evropská rada, EUCO 7/10, Brusel, 26. března 2010
32. *Závěry Evropské rady, 17. června 2010*. Evropská rada, EUCO 13/10, Brusel, 17. června 2010

Souvislosti mezi harmonizací práva v EU a konkurenceschopností členských států

*Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D. – Vysoká škola finanční a správní;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.*

Konkurence a konkurenceschopnost jsou v Evropské unii často používaná slova. Jak např. konstatuje strategie Evropa 2020, která byla schválena Evropskou radou (tedy vedoucími představiteli členských zemí EU) v červnu 2010: „Cílem strategie Evropa 2020 je dosáhnout hospodářského růstu, který by byl inteligentní (prostřednictvím efektivnějšího investování do vzdělávání, výzkumu a inovací), udržitelný (díky konkurenceschopnému průmyslu a odhodlání pokročit na cestě směrem k nízkouhlíkové ekonomice) a inkluzivní (se silným důrazem na tvorbu pracovních míst a snižování chudoby). Strategie zahrnuje pět ambiciózních cílů týkajících se zaměstnanosti, výzkumu, vzdělávání, snižování chudoby a také otázek změny klimatu a energetiky.“¹

Jak konstatuje Stodůlková (2011), ačkoliv konkurenceschopnost patří mezi široce používané termíny, nejedná se zdaleka o jednoznačný pojem. Právě naopak, s konkurenceschopností je spojena řada odlišných přístupů a nesjednocených definicí, které se liší v důrazu kladeném na jednotlivé prvky. Podívejme se proto nejprve na některé definice konkurenceschopnosti:

- Konkurenceschopnost je souhrn předpokladů pro dosahování dlouhodobě udržitelné růstové výkonnosti a udržitelného zvyšování ekonomické úrovně v podmínkách vnitřní a vnější rovnováhy (Kadeřábková, 2003). V širším pojetí konkurenceschopnost zahrnuje také kvalitu života, která obsahuje i řadu neekonomických proměnných.
- Konkurenceschopnost je způsobilost adaptovat se na měnící se tržní podmínky tak, že členové daného systému mají oproti nečlenům systému na trhu výhody (Slaný, 2006).
- Konkurenceschopnost dle definice Světového ekonomického fóra zahrnuje schopnost země dosahovat udržitelné vysoké úrovně růstu HDP per capita (Garelli, 2006).
- Konkurenceschopnost je schopnost země vytvářet, produkovat a distribuovat zboží a služby, které dokážou úspěšně konkurovat na mezinárodním trhu, přičemž se občané daného státu budou moci těšit z rostoucí a dlouhodobě udržitelné životní úrovně (Garelli, 2006).
- IMD World Competitiveness Yearbook (IMD, 2011) vnímá konkurenceschopnost jako proces, ve kterém státy a firmy používají své dostupné zdroje k dosažení prosperity nebo zisku.
- OECD považuje konkurenceschopnost za schopnost korporací, odvětví, regionů, národů a nadnárodních celků generovat vysokou úroveň příjmů z výrobních faktorů i relativně vysokou úroveň jejich využití na udržitelné úrovni za současného vystavení mezinárodní konkurenci (Klvačová, Malý, Mráček, 2007).
- Evropská unie pokládá za konkurenceschopnost schopnost poskytovat vysokou a stále rostoucí životní úroveň při co nejnížší nedobrovolné nezaměstnanosti (European Commission, 2010).

Přes odlišné přístupy jednotlivých autorů lze konstatovat, že častým aspektem konkurenceschopnosti je ekonomický růst na makroekonomické úrovni, respektive prosperita a zisk na mikroekonomické úrovni, vysoký HDP na obyvatele, rostoucí a dlouhodobě

¹ Citováno ze stránek http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_cs.htm.

udržitelná životní úroveň, nízká nezaměstnanost, malá chudoba jednotlivých členů daného systému apod. V tomto pojetí bude konkurenceschopnost chápána i v tomto textu. Stať se zabývá vlivem práva EU na konkurenceschopnost tohoto společenství. Nejprve ukážeme, co říkají zakládající smlouvy EU, tedy nejdůležitější právní dokumenty daného společenství, o konkurenceschopnosti. Dále rozebereme vliv harmonizace práva členských zemí EU na konkurenceschopnost těchto zemí a celé EU.

1. Primární právo EU a konkurenceschopnost

Současnými hlavními právními dokumenty Evropské unie, které definují cíle tohoto společenství, jeho orgány, pravomoci těchto orgánů apod., jsou Smlouva o Evropské unii (SEU) a Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU). Podívejme se, v jakých souvislostech se v těchto smlouvách objevuje slovo konkurence nebo konkurenceschopnost, kdy očitujeme články smluv, v nichž se tato slova vyskytují (daná slova jsou vyznačena tučně):

- Článek 3 SEU, odstavec 3: Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce **konkurenceschopném** sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok.
- Článek 32 SFEU: Při plnění úkolů, které jí byly svěřeny na základě této kapitoly, Komise vychází:
  - a) z nutnosti podporovat obchod mezi členskými státy a třetími zeměmi;
  - b) z vývoje podmínek hospodářské soutěže uvnitř Unie, pokud tento vývoj vede ke zvýšení **konkurenceschopnosti** podniků.
- Článek 96 SFEU, odstavec 1: V dopravě uvnitř Unie je zakázáno uplatňovat takové ceny a podmínky uložené členským státem, které jakýmkoli způsobem podporují nebo chrání jeden nebo několik určitých podniků nebo průmyslových odvětví, ledaže k tomu dá svolení Komise.
- Článek 96 SFEU, odstavec 2: Komise prozkoumá z vlastního podnětu nebo na žádost některého členského státu ceny a podmínky uvedené v odstavci 1, přihlédne zejména k požadavkům vhodné regionální hospodářské politiky, k potřebám nerozvinutých oblastí a k obtížím oblastí vážně postižených politickými okolnostmi, jakož i k účinkům těchto cen a podmínek na hospodářskou soutěž mezi různými způsoby dopravy. Komise po konzultaci s každým příslušným členským státem vydá potřebná rozhodnutí.
- Článek 96 SFEU, odstavec 3: Zákaz uvedený v odstavci 1 se netýká sazeb zavedených k zajištění **konkurenceschopnosti**.
- Článek 151 SFEU: Unie a členské státy, vědomy si základních sociálních práv, jak jsou stanovena v Evropské sociální chartě podepsané v Turínu dne 18. října 1961 a v Chartě Společenství základních sociálních práv pracovníků z roku 1989, mají za cíl podporu zaměstnanosti, zlepšování životních a pracovních podmínek tak, aby bylo možno tyto podmínky vyrovnat a přitom udržet jejich zvýšenou úroveň, přiměřenou sociální ochranu, sociální dialog, rozvoj lidských zdrojů za účelem trvale vysoké zaměstnanosti a boj proti vyloučením. Za tím účelem uskutečňují Unie a členské státy opatření, jež berou v úvahu rozmanitost vnitrostátních zvyklostí, zejména v oblasti smluvních vztahů, a potřebu udržovat **konkurenceschopnost** hospodářství Unie. Soudí, že takový vývoj bude výsledkem nejen fungování vnitřního trhu, který napomůže harmonizaci sociálních systémů, ale také výsledkem postupů stanovených Smlouvami a sblížení právních a správních předpisů.

- Článek 173 SFEU, odstavec 1: Unie a členské státy zajistí, aby existovaly podmínky nezbytné pro **konkurenceschopnost** průmyslu Unie. Za tímto účelem a v souladu se systémem volného a konkurenčního trhu se jejich činnost zaměří na:
  - urychlené přizpůsobování průmyslu strukturálním změnám,
  - podporu vytváření prostředí příznivého pro rozvoj podnikání v rámci Unie, zejména malých a středních podniků,
  - podporu prostředí příznivého pro spolupráci mezi podniky,
  - podporu dokonalejšího využívání průmyslového potenciálu v oblasti inovace, výzkumu a technologického rozvoje.
- Článek 173 SFEU, odstavec 2: Členské státy navzájem projednávají ve spolupráci s Komisí svou činnost a podle potřeby ji koordinují. V úzkém spojení s členskými státy může Komise vyvinout jakékoli užitečné podněty na podporu takové koordinace, zejména podněty s cílem stanovit směry a ukazatele, pořádat výměnu osvědčených postupů a připravit nezbytné podklady pro pravidelný dohled a hodnocení. Evropský parlament je plně informován.
- Článek 173 SFEU, odstavec 3: Unie přispívá k dosahování cílů uvedených v odstavci 1 prostřednictvím politik a činností, které provádí na základě ostatních ustanovení Smluv. Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem a po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem rozhodnout o zvláštních opatřeních na podporu činností, které členské státy provádějí k dosažení cílů uvedených v odstavci 1, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států. Tato hlava nevytváří podklad pro zavádění jakýchkoli opatření Unie, která by mohla vést k narušení hospodářské soutěže nebo která obsahují daňová ustanovení nebo ustanovení týkající se práv a zájmů zaměstnanců.
- Článek 179 SFEU, odstavec 1: Unie má za cíl posilovat své vědecké a technologické základy vytvořením evropského výzkumného prostoru, ve kterém se vědci, vědecké poznatky a technologie volně pohybují, a podporovat rozvoj své **konkurenceschopnosti**, včetně **konkurenceschopnosti** průmyslu, jakož i podporovat všechny výzkumné činnosti, které jsou z hlediska ostatních kapitol Smluv pokládány za nezbytné.
- Článek 179 SFEU, odstavec 2: Za tímto účelem Unie podporuje podniky včetně malých a středních, výzkumná střediska a vysoké školy v jejich činnosti v oblasti výzkumu a technologického rozvoje vysoké úrovně; podporuje jejich snahy o vzájemnou spolupráci, zejména tím, že umožňuje vědcům svobodně spolupracovat bez ohledu na hranice a podnikům plně využívat potenciál vnitřního trhu Unie, a to zvláště zpřístupněním veřejných zakázek v jednotlivých státech, stanovením společných norem a odstraněním právních a daňových překážek této spolupráce.
- Článek 179 SFEU, odstavec 3: O všech činnostech Unie v oblasti výzkumu a technologického rozvoje, včetně demonstračních projektů, se podle Smluv rozhoduje v souladu s touto hlavou.
- Článek 189 SFEU, odstavec 1: K podpoře vědeckého a technického pokroku, průmyslové **konkurenceschopnosti** a provádění svých politik vypracuje Unie evropskou politiku pro oblast vesmíru. K tomu účelu může podporovat společné iniciativy, podporovat výzkum a technologický rozvoj a koordinovat nezbytné úsilí pro výzkum a využití vesmíru.
- Článek 189 SFEU, odstavec 2: Jako příspěvek k dosažení cílů uvedených v odstavci 1 přijmou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem nezbytná opatření, která mohou mít podobu evropského kosmického programu, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států.
- Článek 189 SFEU, odstave 3: Unie naváže veškeré účelné vztahy s Evropskou kosmickou agenturou.

- Článek 189 SFEU, odstavec 4: Tímto článkem nejsou dotčena ostatní ustanovení této hlavy.
- Článek 195 SFEU, odstavec 1: Unie doplňuje činnost členských států v odvětví cestovního ruchu, zejména podporou **konkurenceschopnosti** podniků Unie v tomto odvětví. Za tímto účelem je činnost Unie zaměřena na:
  - a) podporu vytváření příznivého prostředí pro rozvoj podniků v této oblasti;
  - b) podporu spolupráce mezi členskými státy, zejména výměnou osvědčených postupů.
- Článek 195 SFEU, odstavec 2: Evropský parlament a Rada přijmou řádným legislativním postupem zvláštní opatření určená na doplnění činností, které členské státy provádějí k dosažení cílů uvedených v tomto článku, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států.
- Prohlášení k článku 126 SFEU: Pokud jde o článek 126, konference potvrzuje, že zvyšování růstového potenciálu a zajištění zdravého rozpočtového stavu jsou dva pilíře hospodářské a rozpočtové politiky Unie a členských států. Pakt o stabilitě a růstu je významným nástrojem pro dosažení těchto cílů. Konference znovu potvrzuje svou oddanost ustanovením týkajícím se Paktu o stabilitě a růstu, která tvoří rámec pro koordinaci rozpočtových politik členských států. Konference potvrzuje, že systém založený na pravidlech je nejlepším zárukou dodržování závazků a rovného zacházení se všemi členskými státy. V tomto rámci konference rovněž znovu potvrzuje svou oddanost cílům Lisabonské strategie: vytváření pracovních míst, strukturálním reformám a sociální soudržnosti.

Cílem Unie je dosažení vyrovnaného hospodářského růstu a cenové stability. Proto je třeba, aby hospodářské a rozpočtové politiky stanovily správné priority v oblasti hospodářských reforem, inovace, **konkurenceschopnosti** a posílení soukromých investic a spotřeby v obdobích slabého hospodářského růstu. To by se mělo odrážet ve směřování rozpočtových rozhodnutí na vnitrostátní úrovni a na úrovni Unie, zejména prostřednictvím restrukturalizace příjmů a výdajů veřejných rozpočtů, za současného dodržování rozpočtové kázně v souladu se Smlouvami a s Paktem o stabilitě a růstu.

Rozpočtové a hospodářské výzvy, kterým členské státy čelí, podtrhují význam zdravé rozpočtové politiky v celém hospodářském cyklu.

Konference se dohodla, že by členské státy měly aktivně využívat období hospodářského oživení za účelem konsolidace veřejných financí a zlepšení rozpočtového stavu. Cílem je postupně docílit rozpočtového přebytku v časech konjunktury, který vytvoří nezbytnou rezervu pro období hospodářského poklesu, a přispět tak k dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.

Členské státy se zájmem očekávají případné návrhy Komise a další příspěvky členských států určené k posílení a vyjasnění provádění Paktu o stabilitě a růstu. Členské státy přijmou veškerá nezbytná opatření k posílení růstového potenciálu svých ekonomik. Tento cíl by mohla podpořit lepší koordinace hospodářských politik. Toto prohlášení nepředjímá budoucí rozhovory o Paktu o stabilitě a růstu.

Z citací je zřejmé, že jedním z hlavních cílů EU je konkurenceschopné hospodářství, konkurenceschopné podniky. Speciální důraz je kladen na konkurenceschopnost průmyslu, na rozvoj vědy jako jednoho z klíčových faktorů zajištění této konkurenceschopnosti. Zmiňuje se i souvislost mezi dlouhodobou udržitelností veřejných financí a konkurenceschopností. Právě proto, že konkurenceschopnost je jedním z cílů EU, měly by se normy EU (tj. normy primárního i sekundárního práva)² vykládat tak, aby k tomuto cíli napomáhaly. Respektive normy EU by měly být aplikovány tak, aby napomáhaly dosažení konkurenceschopnosti. Samozřejmě, že vedle konkurenceschopnosti je nutno brát do úvahy i další cíle, na kterých je

² Podrobněji k normám primárního a sekundárního práva EU viz např. Tichý a kol. (2011).

EU založena (např. ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí), a je jasné, že mnohdy se jednotlivé cíle mohou dostávat do rozporů a je třeba některý z nich upřednostnit, respektive mu dát vyšší váhu. Přes tyto možné konflikty cílů EU platí, že konkurenceschopnost by při aplikaci práva EU měla být omezována pouze tehdy, pokud je to nutné k dosažení jiných cílů, a že i při usilování o jiné cíle je nutné mít neustále problematiku konkurenceschopnosti na paměti. Navíc platí, že řada cílů EU se týká nejrůznějších aspektů konkurenceschopnosti (např. kvalita života), a že tedy snahy o dosažení cílů týkajících se ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele apod. lze rovněž chápat jako snahu o dosažení konkurenceschopnosti. V rozporu s cílem konkurenceschopnosti by tyto cíle byly pouze tehdy, pokud by úsilí o jejich dosažení vedlo ke snižování kvality života, poklesu životní úrovně atd. Situace, kdy má spotřebitel dostatek práv, kdy lidé žijí v kvalitním životním prostředí apod., podle našeho názoru neznamená snižování kvality života či pokles životní úrovně.

Pro zajímavost uvedme některé cíle EU, které zahrnují vybrané aspekty konkurenceschopnosti:

- Článek 2 SEU: Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společně členskými státem ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.
- Článek 3 SEU, odstavec 1: Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel.

2. Harmonizace práva v EU a konkurenceschopnost

Jedním z podstatných rysů EU je, že v ní dochází k harmonizaci právních předpisů, tedy k omezování rozdílných norem v jednotlivých členských státech. Jinak řečeno, právní normy v členských státech EU mají tam, kde harmonizace probíhá, v zásadě stejnou podobu. Proces harmonizace je uskutečňován dvěma způsoby:

1. Prostřednictvím právních předpisů EU, které jsou pro členské státy jednotné a které mohou existovat vedle vnitrostátní úpravy. Z hlediska pramenů práva sem patří především primární právo EU (zakládající smlouvy) a nařízení. Tyto předpisy jsou jednotné a platí stejně ve všech členských státech EU.
2. Prostřednictvím vnitrostátního práva členských států, kdy jsou prostřednictvím tohoto práva řešeny otázky, které patří do působnosti EU (tj. EU má pravomoc upravit určitou problematiku), ale není účelné nahrazovat vnitrostátní úpravu předpisy EU, ale je lepší provést obsahové přizpůsobení vnitrostátního práva rámcovým pravidlům EU. Nástrojem k tomu jsou směrnice EU, které nejsou samy o sobě určeny k přímé aplikaci, ale k harmonizaci (sbližování) právních předpisů členských států, aby odpovídaly určitým minimálním komunitárním standardům. Směrnice EU tak vlastně předurčují obsah příslušných vnitrostátních právních předpisů členských států a tím omezují výkon pravomocí národního legislativního orgánu. Je pochopitelné, že harmonizovaná vnitrostátní právní úprava se pak použije na všechny případy bez ohledu na existenci komunitárního prvku, tedy i na vztahy nekomunitární, zasahující do třetích států; má tedy působnost erga omnes.

Výsledek uplatnění harmonizačních směrnic závisí na konkrétnosti a flexibilitě jejich obsahu. Většina směrnic vnitrostátní právo skutečně harmonizuje, tedy stanoví jen základní zásady či minimální standard a ponechává členským státům určitý prostor pro uplatnění vlastních specifických pravidel v jejich rámci. Některé směrnice jsou však zcela

konkrétní a implementace směrnice tak znamená de facto povinné převzetí jejich obsahu do vnitrostátního předpisu. Výsledkem je místo harmonizace vnitrostátního práva spíše jeho unifikace. Harmonizační směrnice sblížují právo členských států ve většině oblastí, v nichž je dána pravomoc EU. Členské státy musí zajistit jejich implementaci do svého práva, což zahrnuje i jejich interpretaci. Vnitrostátní právo obsahově upravené podle směrnice musí být v jejím duchu také interpretováno.

Zde uvedené harmonizační směrnice jsou nejdůležitějším nástrojem fungování jednotného vnitřního trhu EU. Z hlediska fungování tohoto trhu platí, že jednotná, respektive velmi podobná právní úprava se společnými minimálními standardy snižuje náklady mezinárodního obchodu, mezinárodního pohybu osob, zboží, služeb i kapitálu. Platí-li ve všech zemích EU společná pravidla, nemusí si subjekty z jedné členské země (např. z Česka) zjišťovat, jaká pravidla platí v jiné členské zemi (např. v Německu), a mohou v zásadě vycházet z domácí úpravy. To přispívá k vyšší právní jistotě, snadnějšímu řešení sporů apod. Ekonomická teorie (např. Samuelson a Nordhaus, 2013, Wawrosz, Heissler, Helísek, Mach, 2012) obecně konstatuje, že k vyššímu růstu HDP a k vyšší životní úrovni (což jsou, viz výše, jedny z aspektů konkurenceschopnosti) přispívá vyšší specializace na úrovni jednotlivých zemí, kdy se subjekty v těchto zemích specializují na produkci statků, ve kterých mají komparativní výhodu, tyto statky potom produkuje nejen pro domácí subjekty, ale i pro zahraničí, kdy je do zahraničí exportují. Naopak ze zahraničí jsou importovány statky, v jejichž produkci daná země komparativní výhodu nemá. Ve výsledku se zvyšuje hranice produkčních možností, a tedy i hranice spotřebních možností všech zemí. Aby takto mezinárodní obchod a s ním spojené operace včetně výše zmíněného mezinárodního pohybu osob a kapitálu mohl probíhat, musí být náklady spojené s tímto obchodem minimalizovány. Jinak se specializace a následná spolupráce nemusí vyplatit. Menší specializace však snižuje velikost produkce v jednotlivých zemích, a tím i jejich životní úroveň. Právě harmonizace práva, a tím větší stupeň jistoty v mezinárodních vztazích jsou významným faktorem snižování nákladů.

Je třeba otevřeně konstatovat, že proti harmonizaci práva existují námitky. Nejdůležitější spočívá v tom, že v rámci harmonizovaného práva mohou být přijaty předpisy, které ve skutečnosti konkurenceschopnosti neprospívají. Pokud jsou přijaty na celém velkém území, může to být překážkou jeho rozvoje a příčinou úpadku. V případě konkurence v oblasti právních předpisů může být chybnost daného předpisu včas zjištěna a odstraněna.

Pro zajímavost ocitujme z Taghizadegan a Hochreiter (2005):³ „Většina historiků dnes sdílí názor, že Evropa za svoje kulturní bohatství vděčí právě účinnému omezení moci díky konkurenci a rozmanitosti. Jak postřehl David Landes ve své slavné knize *The Wealth and Poverty of Nations*, evropský despotismus byl zmírňován zákonnými omezeními, územní roztržštěností a rozdělením moci v rámci států mezi konkurující si autority. Projevem této fragmentace bylo velké množství malých městských států a nezávislých knížectví. Až do 17. století bylo např. na území dnešního Německa 51 nezávislých městských států, 234 zemí a 1500 knížectví. Hanzovní města a švýcarské kantony byly malými jurisdikcemi podobně jako antické republiky typu Benátky či Janov. Územní rozdělení na takové množství konkurujících si center moci představovalo jedno z mála pozitivních důsledků feudalismu. Toto omezení moci ponechalo obyvatelům Evropy dostatek prostoru k tomu, aby mohli vytvořit tzv. evropský zázrak, tu explozi bohatství, která Evropu postavila daleko před zbytek světa.“

Jak uvádí Baechler, „expanze kapitalismu má kořeny v politické anarchii [středověku]“. Škodlivého vlivu centralizace na prosperitu si všiml i Johann Wolfgang Goethe: „Frankfurt, Brémy, Hamburk, Lübeck jsou města veliká a krásná a jejich vliv na bohatství Německa je

---

³ Uvnitř této citace jsou odkazy na díla dalších autorů, případně citace z těchto děl. Takto citovaná díla nejsou uváděna v seznamu literatury.

nevyčísitelný. Zůstala by ale tím, čím jsou, kdyby ztratila svoji nezávislost a byla začleněna [do Německé říše]?”

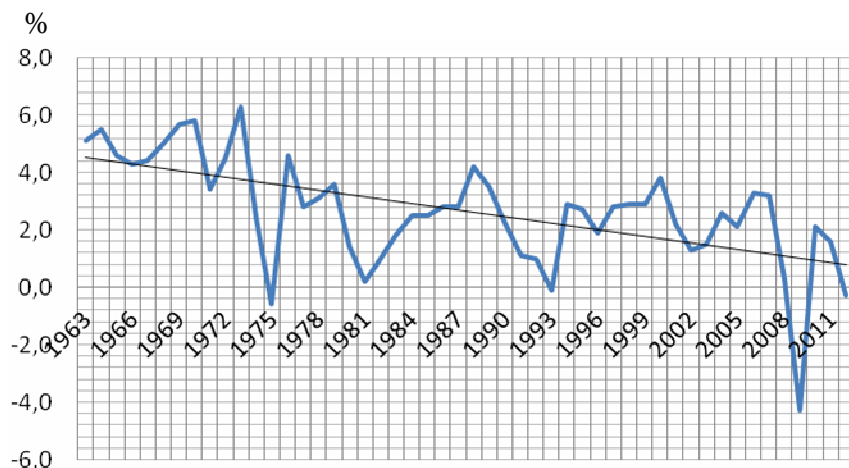
Může být historickou náhodou, že, jak uvádí Ralph Raico, „po pádu Říma nebyla žádná říše schopná Evropě dominovat a Evropa se rozpadla na složitou mozaiku konkurujících si národů, knížectví a městských států“. Výsledkem této fragmentace se „všemožní vládci ocitli ve vzájemné konkurenci. Jakmile chtěl některý panovník vydělávat kořistnickým zdaněním nebo svévolným konfiskováním majetku, mohl snadno přijít o produktivní občany, kteří mohli odejít z jeho jurisdikce i se svým kapitálem.“

Stejná omezení státní moci podtrhují ve svém díle „Jak Západ zbohatl“ (How the West Grew Rich) i Rosenberg a Birdzell. Stručně řečeno, „minulost Evropy je možné charakterizovat jako systém efektivní regulatorní konkurence, bez níž by tržní ekonomika nemohla nikdy v Evropě zapustit své blahodárné kořeny. I dnes ve věku tuhé centralizace jen dvě země z desítky nejbohatších zemí světa mají přes 5 milionů obyvatel – těmito zeměmi jsou Spojené státy a Švýcarsko. Zatímco Švýcarsko je dnes jednou z nejmenších zemí na světě, jedno má se Spojenými státy společné – obě země jsou ve srovnání s jinými zeměmi velmi decentralizované, což jim kompenzuje nevýhodu relativní velikosti.“

Ve světě, kde jsou znalosti nutně limitované a kde ani nejmoudřejší politik není vševědoucí, nutně dochází k omylům a chybám. Jak vysvětluje Robert Nef, pravděpodobnost koncentrace moudrosti v jednom rozhodovacím centru je spíše malá: „Pokud centrum pozná, co je obecně dobré a dokáže to moudře implementovat, nebyla by centralizace jako taková špatná. Nebezpečí ale spočívá jinde. Pravděpodobnost, že centralizována a byrokraticky implementována nebude v převažující míře moudrost, nýbrž omyly, je mnohem větší, než šance, že zemi budou z centra vládnout ti nejmoudřejší. Necentralizované struktury také mohou mít nerozumné a špatné vlády, ale vždy si uchovávají možnost srovnání a poučení. Pravděpodobnost zlepšování situace krok za krokem je nepoměrně větší. Zatímco prospěšná rozhodnutí mohou být napodobována, hned jak se pozitivně projeví, škodlivá rozhodnutí lze sotva brát bez následků zpět. Bylo by proto mimořádně nemoudré ponechat osud rozsáhlého území k rozhodování jedinému mocenskému centru, které by mohlo silou vždy zvrátit rozhodnutí menších entit... „Kompletní systémové selhání“ nastalo např. v Číně, kde jedině špatné rozhodnutí monopolní moci vedlo k náhlému úpadku kontinentu: do roku 1500 hrozil trest smrti každému, kdo postavil loď s více než dvěma stěžni, v roce 1525 měly pobřežní stráže pokyn zničit všechny lodě, které vypluly na oceán a jejich majitele zatknout... Čím více je organizace nebo systém centralizován, tím více je náchylný ke krizím a tím déle trvající a bolestivější krize budou. Inženýři to dobře znají: Pokud má být zkonstruovaný systém odolný vůči chybám a co možná nejstabilnější, je nezbytné zanechat do něj redundantní a funkčně nezávislé prvky, místo koncentrování důležitých funkcí na jednom místě. Centralizace je často obhajována právě tím, že může pomoci eliminovat „redundantní prvky“ ve formě několika jednotek vykonávajících obdobné funkce a tím zvýšit „efektivnost“. Takový přístup je ale v případě složitých systémů krajně nezodpovědný. Platí to pro vyspělé technologie, které se stále častěji spoléhají na více nezávislých a samonápravných systémů, a ještě více to platí pro něco tak spletitého a vzácného, jako je lidská společnost... Čím dále od jednotlivce rozhodování probíhá, tím větší je odcizení lidí od vzdálené „vládnoucí elity“. V důsledku toho musí politici tuto propast mezi jednotlivcem a rozhodováním, které život jednotlivce ovlivňuje, nějak překlenovat pomocí náhražkových ideologií. Jednou z možností je konstrukce umělých „rozšířených společenství“, která má extenzi moci zakrýt tím, že jednotlivé národy, rasy, třídy či celé kontinenty označí za „jednu rodinu se společnými zájmy“, která tudíž potřebuje jediného politického vůdce. Jinou strategií je pokusit se režim legitimizovat pěstováním pseudonáboženské víry, která přiměje obyvatelstvo věřit, že nadvláda je osudovou nezbytností.“

Autoři námitek mohou oprávněně konstatovat, že pokud se podíváme na ukazatel tempa růstu HDP, tak z hlediska vývoje v čase má tento ukazatel klesající tendenci – na počátku své existence měla EU jako celek (tehdy Evropské hospodářské společenství) větší tempo růstu než v současnosti (viz graf 1). Na počátku existence evropské integrace bylo přitom právo jednotlivých členských států mnohem méně harmonizováno než v současnosti. Dalo by se z toho odvodit, že současná harmonizace práva v EU k růstu HDP a životní úrovni nepřispívá. Na druhou stranu prozatím neexistuje jednoznačný důkaz o korelaci mezi posilující harmonizací práva v EU a poklesem tempa růstu HDP. Námítky lze mít i vůči samotnému ukazateli HDP – zejména skutečnosti, že nezahrnuje všechny aspekty kvality života.⁴ Vysoké tempo růstu HDP na počátku existence EU mohlo souviset s dobíhající poválečnou obnovou, s tím, že mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo se zapojovaly osoby, které stály do té doby výrazněji mimo trh práce (např. ženy), a s dalšími historicky jedinečnými faktory, které nelze opakovat. Jinými slovy, pokles tempa růstu HDP může mít řadu důvodů a nelze jednostranně konstatovat, že k němu dochází v důsledku harmonizace práva v EU.

Graf č. 1 – Vývoj tempa růstu HDP Evropské unie

Přes zde uvedené výhrady má smysl se nad námitkami kritiků harmonizace práva v EU zamyslet. Pokud by EU vskutku nutila všechny své členy harmonizovat právo nevhodným způsobem, nepochybně by to její prosperitu ovlivnilo. Cílem tohoto textu není kritizovat harmonizaci práva v EU, protože výše uvedená fakta, že tato harmonizace přispívá ke snížení nákladů a k větší právní jistotě, a tudíž má příznivý dopad na konkurenceschopnost, platí. Pouze je třeba upozornit, že tento příznivý vliv může být negován či převážen nevhodně zvolenou harmonizací. Z tohoto pohledu je žádoucí o výsledné podobě harmonizace co nejvíce diskutovat a harmonizovat jen to, co nelze řešit jinými způsoby.

⁴ Detaily viz např. Wawrosz, Heissler, Helísek, Mach (2012).

Literatura a prameny

1. European Commission (2010): *European Competitiveness Report 2010*. Commission Staff Working Document, Brussels
2. Garelli, S. (2006): *Competitiveness of Nations: The Fundamentals*. In: The IMD World Competitiveness Yearbook 2006. Lausanne: IMD
3. IMD (2011): *The IMD World Competitiveness Yearbook 2011*. Lausanne. http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/Overall_ranking_5_years.pdf
4. Kadeřábková, A. (2003): *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. Praha: Linde
5. Klvačová, E., Malý, J., Mráček, K. (2007): *Základy evropské konkurenceschopnosti*. Praha: Professional Publishing, ISBN 978-80-86946-54-2
6. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (2013): *Ekonomie*. 19. vydání. Praha: NS Svoboda
7. Slaný, A. (2006): *Konkurenceschopnost české ekonomiky: Vývojové trendy*. Brno: Masarykova univerzita
8. Stodůlková, L. (2011): *Konkurenceschopnost EU v globalizující se světové ekonomice*. Diplomová práce. Brno: Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
9. Taghizadegan, R., Hochreiter, G. (2005): *Soupeření právních předpisů*. Laissez Faire, listopad 2005. <http://www.nechtenasbyt.cz/?page=clanek&id=323>
10. Tichý, L. a kol. (2011): *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck
11. Wawrosz, P. (2011): *Lisabonská smlouva jako základní rámec fungování EU a české národní zájmy*. In: Malý, J., Wawrosz, P., Mráček, K., Dostálová, I.: *Globalizace, integrace a české národní zájmy*. Praha: Professional Publishing, s. 23-51, ISBN 978-80-7431-061-4
12. Wawrosz, P., Heissler, H., Helísek, M., Mach, P. (2012): *Makroekonomie. Základní kurz*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, ISBN 978-80-7408-059-3

Hodnocení a podpora konkurenceschopnosti v novém institucionálním rámci eurozóny

*Ing. Ivana Dostálová – Ministerstvo financí České republiky;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.*

Jarní Evropská rada, která zasedala 20. a 21. března 2014, ukončila první fázi Evropského semestru. Zopakovala přitom členským státům stěžejní priority pro formulaci jejich hospodářských politik podle Roční analýzy růstu Komise z listopadu 2013. Hlavní důraz položila na zvyšování konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, zejména jejího průmyslu, na tvorbu nových pracovních míst, snižování nezaměstnanosti, především ve skupině mladých osob, a přijímání reforem vedoucích k lepšímu fungování trhu práce.

Z obecného pohledu EU podporuje zvyšování konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, stejně jako to dělají další státy světa, které podporují konkurenceschopnost svých ekonomik, v závislosti na uplatněném hospodářském modelu. V krizi a s ohledem na ni EU posílila pravidla pro fiskální dohled a rozšířila je o dohled nad makroekonomickými nerovnováhami a vývojem konkurenceschopnosti. Nová pravidla jsou přísnější, zvláště pro země eurozóny, kterým hrozí za jejich porušování finanční sankce ve výši 0,2 % HDP pro případ závažné rozpočtové nekázně a ve výši 0,1 % HDP za opakované porušení povinností vyplývajících z makroekonomického dohledu. Tvrdší a důslednější postupy jsou přitom používány u rozpočtového dohledu – fiskální hospodaření mají vlády pod větší kontrolou než makroekonomický vývoj a vývoj konkurenceschopnosti a navíc jde o dlouho zavedený postup. V současnosti se nachází 17 států EU v nápravném postupu při nadměrném schodku a žádný v nápravném postupu při nadměrné nerovnováze.

1. Nová podoba nástrojů EU

V krizi se ukázalo, že kromě rozpočtového dohledu musí fungovat také makroekonomický dohled, který sleduje a napravuje odlišný vývoj konkurenceschopnosti mezi členy eurozóny. Funkčnost dohledových mechanismů je zásadní pro země eurozóny, které mají jednu měnovou politiku, a přitom různou hospodářskou úroveň. V realitě nelze očekávat, že by bohatší země eurozóny byly ochotny trvale vyrovnávat silnými transfery rozdílnost mezi zeměmi ve stylu vyrovnávání hospodářské úrovně Německa po jeho sjednocení. K reálné hospodářské konvergenci by mělo docházet přirozeným hospodářským vývojem. Nelze zapomínat ani na to, že výrazné a přetrvávající makroekonomické nerovnováhy byly kromě špatné fiskální situace jednou z příčin krize. Během posledního desetiletí před krizí se naakumulovaly v podobě vysokých a přetrvávajících schodků běžného účtu platební bilance a snížené konkurenceschopnosti v řadě zemí, došlo k nárůstu zadluženosti soukromého sektoru a vytváření bublin na trhu nemovitostí.

V červnu 2010 přijala EU **novou desetiletou hospodářskou strategii Evropa 2020** a zahájila **reformu mechanismu mnohostranného hospodářského dohledu a koordinace hospodářských politik**.

Na rozdíl od předchozí hospodářské strategie nemá strategie Evropa 2020 stěžejní cíl, aby se EU stala „*nejkonkurenceschopnější ekonomikou světa*“, který byl přehnaně ambiciózní a kterého nebylo nikdy dosaženo. Nicméně také nová strategie je strategií pro růst, zaměstnanost a konkurenceschopnost. Je založena na posílené koordinaci hospodářských

politik zaměřených na klíčové oblasti, v nichž je nutné podpořit hospodářský potenciál EU pro udržitelný růst a konkurenceschopnost.

Strategie Evropa 2020 předkládá tři vzájemně se posilující priority:

- inteligentní růst – rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích;
- udržitelný růst – podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje;
- růst podporující začlenění – podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností.

Reformovaný **dohledový a koordinační rámec** vstoupil v účinnost v roce 2011 a od května 2013 byl doplněn důslednějšími postupy pro koordinaci hospodářských politik zemí eurozóny a zabezpečení nápravy v případě ohrožení termínu nápravy. Hlavním mottem reformního úsilí bylo poznání, že prevence je lepší než náprava – je jednodušší opravit špatný plán než napravovat jeho důsledky přijímáním nápravných opatření. Obdobné je to s včasnou nápravou.

2. Six-pack, Two-pack a Fiskální pakt

Současná pravidla jsou obsáhlá, a proto jsou pro výklad zjednodušena, nicméně na webové stránce Evropské komise jsou volně k dispozici v nezkrácené formě.¹ Specifikem evropských předpisů, alespoň těch, které popisují pravidla pro rozpočtový a makroekonomický dohled, není jen jejich rozsáhlost, ale také velmi dlouhé názvy. V praxi se pak předpisy označují krátkými a údernými názvy, které jim zákonodárci přidělili v průběhu jejich schvalování. Pro rozpočtový a makroekonomický dohled se vžila označení jako *Six-pack*, *Two-pack* a *Fiskální pakt*. Nový integrovaný dohled prováděný každoročně v první polovině roku byl pojmenován *Evropský semestr*.

Koncem roku 2011 byl přijat *Six-pack*, v květnu 2013 byl doplněn o *Two-pack* a od ledna 2013 vstoupila v účinnost Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, které se přezdívá *Fiskální pakt*.

Současná pravidla definují dva nápravné postupy, které mohou pro země eurozóny znamenat také uvalení finančních sankcí. Jde o (i) postup při nadměrném schodku v oblasti rozpočtového dohledu a (ii) postup při nadměrné nerovnováze v oblasti makroekonomického dohledu. Za nadměrnou nerovnováhu se považuje makroekonomická nerovnováha, která ohrožuje fungování hospodářské a měnové unie.

První nápravný postup se považuje za standardní nástroj EU motivující členské státy k napravení špatné rozpočtové situace, používá se od zavedení Paktu stability a růstu v roce 1999. Druhý postup je nový a v praxi zatím nebyl uplatněn, i když nový postup při makroekonomické nerovnováze probíhá v rámci *Evropského semestru* letos již potřetí (čtvrtý cyklus *Evropského semestru* a třetí cyklus postupu při makroekonomické nerovnováze). Vloni byly při postupu při makroekonomické nerovnováze označeny dva státy jako mající nadměrnou nerovnováhu (Španělsko a Slovinsko), ale doporučení k nápravě jim byla vyslovena v rámci *Evropského semestru* (prevence). Španělsko nadměrnou nerovnováhu napravilo, Slovinsko nikoliv. Letos byly identifikovány tři státy s nadměrnou nerovnováhou (Slovinsko, Chorvatsko a Itálie).

---

¹ Například v konsolidované verzi nové publikace Komise „Economic and Monetary Union, Main Legal Text 2014“, která je dostupná na webové stránce EU http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/.

Box č. 1 – Vysvětlení pojmů užívaných ve fiskálním a makroekonomickém dohledu EU

- **Six-pack = šest předpisů** přijatých v listopadu 2011
Čtyři předpisy upravují rozpočtový dohled (novela preventivního a nápravného nařízení Paktu stability a růstu, nové nařízení o sankcích pro země eurozóny, nová směrnice o požadavcích na národní rozpočtové rámce). Smyslem Paktu stability a růstu v preventivní části je na prvním místě motivovat členské státy k dosažení dlouhodobě udržitelných rozpočtových výsledků, tedy k udržení vyrovnané nebo přebytkové rozpočtové pozice. Jeho záměrem v nápravné části – po rozhodnutí Rady o existenci nadměrného schodku (rozpočtového schodku nad 3 % HDP nebo vládního dluhu nad 60 % HDP) – je rychlá a udržitelná náprava v souladu s předchozím doporučením Rady.
Dvě nařízení zavádějí pravidla pro makroekonomický dohled a dohled nad vývojem konkurenceschopnosti – upravují nový postup při makroekonomické nerovnováze a postup při nadměrné nerovnováze.
- **Two-pack = dvě nařízení o posíleném rozpočtovém dohledu nad zeměmi eurozóny** přijatá v květnu 2013
Jedná se o nařízení o posíleném sledování a posuzování návrhů rozpočtových plánů a zabezpečení nápravy nadměrného schodku a o nařízení o posíleném dohledu, které upravuje postupy pro země čerpající pomoc. *Two-pack* navazuje na *Six-pack*.
- **Evropský semestr** – rámec pro preventivní rozpočtový a makroekonomický dohled, který se každoročně opakuje v první polovině roku. Členské státy předkládají své národní dokumenty, které evropské instituce posuzují, a následně Rada vydává všem státům doporučení a stanoviska. Tato „evropská“ doporučení státy zapracují do národních dokumentů a v souladu s nimi připraví své návrhy rozpočtů na další rok.
- **V nápravné části dohledu existují dva postupy:**
- **Postup při nadměrném schodku** (Excessive deficit procedure – EDP) – je zahájen rozhodnutím Rady o existenci nadměrného schodku na návrh Komise po překročení nebo při riziku překročení úrovně 3 % HDP u rozpočtového schodku nebo úrovně 60 % HDP u vládního dluhu.
- **Postup při nadměrné nerovnováze** (Excessive imbalance procedure – EIP) – je zahájen doporučením Rady na doporučení Komise konstatující existenci nadměrné nerovnováhy po provedeném hloubkovém přezkumu Komise u států, které překročily prahovou hodnotu ukazatelů pro posuzování vnější a vnitřní nerovnováhy. Nestačí automatické překročení ukazatele, je nutné ekonomické zhodnocení Komise a prodiskutování na zasedání eurozóny.
- **Fiskální pakt** (Fiscal Compact) = Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, mezivládní dohoda zemí eurozóny a dalších zemí EU. Není to součástí práva EU, ale během čtyř let se má převést do evropského práva. Zakládá hlavně povinnost smluvních stran dodržovat každoročně vyrovnané veřejné rozpočty, a pokud je nedodrží, mít automatický nápravný mechanismus.

Zdroje nerovnováhy jsou různé a v čase se mění. Před třemi lety byly hlavním zdrojem ekonomické nerovnováhy vysoké a rostoucí zadlužení veřejných financí, vysoké schodky běžného účtu platební bilance, snižující se konkurenceschopnost některých států jako důsledek rychle rostoucích nákladů práce, vysoké zadlužení domácností a bubliny na trhu

nemovitostí. Vysoké schodky běžných účtů se snížily, fiskální výsledky jsou lepší, ale zvýšila se míra nezaměstnanosti, zvláště u mladých lidí v jižním křídle EU. Fiskální konsolidace již nyní není tak silná, řada států může prorůstovými výdaji podporovat ekonomický růst a zaměstnanost. Ale přidávají se další faktory, které oslabují růstové předpoklady, jako oddlužování bankovního sektoru, velmi nízká inflace (komplikuje splácení dluhů domácností i vlád a závazků vůči zahraničí), nedostatek úvěrů pro firmy v některých zemích.

Rada vydává svá doporučení státům s vážnou fiskální nerovnováhou v rámci postupu při nadměrném schodku, zatímco doporučení státům s makroekonomickou a nadměrnou makroekonomickou nerovnováhou vydávala dosud jen v rámci *Evropského semestru*.

3. Čtvrtý cyklus Evropského semestru

Evropský semestr byl zaveden v roce 2011. Jedná se o integrovaný fiskální a makroekonomický dohled prováděný v první polovině roku, kdy při jeho ukončení Rada vydává všem členským státům souhrnná stanoviska (ke konvergenčním programům a programům stability a národním programům reforem).² V další polovině roku probíhá národní semestr, i když označení národní semestr se nevžilo jako *Evropský semestr*. V druhé polovině roku mají všechny státy zapracovat „evropská“ doporučení při sestavování návrhů svých státních rozpočtů. Představa Bruselu je, že národní ministři financí budou předkládat návrhy státních rozpočtů do národních parlamentů spolu s informací o tom, jak byla „evropská“ doporučení zohledněna.

Novinkou, kterou zavedl *Two-pack* pro země eurozóny, je povinnost, aby státy eurozóny každý rok do 15. října předkládaly Komisi návrhy svých rozpočtových plánů na další rok. Komise má návrhy rozpočtových plánů posoudit s ohledem na jejich soulad s Paktem stability a růstu a s konkrétními doporučeními, které stát dostal od Rady v rámci *Evropského semestru*. Pokud by Komise shledala vážné odchylení, může dotčenému státu jeho návrh vrátit do dvou týdnů od jeho předložení a požadovat přepracování. Pokud to stát nerespektuje, posuzuje se to jako přitěžující okolnost při případném zvažování zahájení nápravného postupu při nadměrném schodku nebo při zvažování uvalení finanční sankce. Taková situace se ale příliš nepředpokládá, mělo by se jednat o výjimečný případ. Nový postup byl uplatněn poprvé na podzim roku 2013 a Komise případ závažného porušení pravidel neshledala, i když u Malty, Itálie, Španělska a Finska upozornila na rizika nesouladu s Paktem stability a růstu. Pro všechny země eurozóny Komise vydává stanoviska do konce listopadu a státy je mají promítnout do svých návrhů rozpočtů na další rok a tyto rozpočty přijmout v národních parlamentech do konce roku.

Aktuální *Evropský semestr* zahájil předseda Komise José Manuel Barroso na tiskové konferenci 13. listopadu 2013 v Bruselu. Při zahájení uvedl, že „*letošní rok je odlišný v mnoha ohledech – pozvolna se vrací růst, finanční trhy se stabilizují a spotřebitelé a podnikatelé více věří v budoucnost. Zůstává největší problém – nezaměstnanost mladých. Návrat k růstu ukazuje, že naše politiky fungují. Rozpočtové schodky klesly na polovinu ze svého vrcholu, a proto se můžeme více věnovat prorůstovým opatřením. Velkou prioritou pro všechny naše ekonomiky je zlepšování konkurenceschopnosti. Musíme se ale také zaměřovat na zmenšování rozdílů v konkurenceschopnosti mezi nimi. Země s velkými schodky běžných účtů udělaly hodně pro reformu svých ekonomik a stimulaci vývozu. Také země s přebytky*

---

² Podle preventivního nařízení Paktu stability a růstu předkládají členské státy eurozóny Evropské komisi a Radě své programy stability a nečlenské státy eurozóny konvergenční programy. Zároveň všechny státy předkládají své národní programy reforem, které specifikují hospodářské reformy ve strukturální oblasti. Rada v červnu vydá každému státu jeden dokument obsahující stanovisko k fiskální oblasti a doporučení k národnímu programu reforem.

musejí přispět otevřením svých trhů a podporou domácí poptávky a investic. Zpráva mechanismu varování ukázala, že několik schodkových zemí snížilo svou nerovnováhu a dohnalo ztrátu v konkurenceschopnosti. To pomohlo dostat evropskou ekonomiku do rovnováhy. Ale je třeba pokročit dále.“

Zahajování *Evropského semestru* v listopadu nebylo původním záměrem evropských politiků. Měl být pravidelně zahajován v lednu, když Komise zveřejní svou roční analýzu růstu. To se stalo v lednu 2011, ale pak vyšlo najevo, že pracovní program Komise i členských států je v první polovině roku příliš napjatý a na posouzení a prodiskutování doporučení nezbývá mnoho času. Zahájení *Evropského semestru* bylo proto posunuto na polovinu listopadu, kdy Komise zveřejní svou roční analýzu růstu, zprávu mechanismu varování a hodnocení návrhů rozpočtových plánů a pro země eurozóny případná doporučení pro stanovisko Rady k programům hospodářského partnerství. Státy eurozóny mají širší informační povinnosti obecně (po vstupu *Two-packu* v účinnost) – kromě návrhů rozpočtových plánů předkládají programy hospodářského partnerství, které popisují strukturální reformy zajišťující fiskální udržitelnost (pokud je s nimi zahájen postup při nadměrném schodku, nebo Rada postoupí do silnějšího nápravného kroku), zprávy o rozpočtové situaci a fiskálních rizicích (nově se předkládají opakovaně v průběhu postupu při nadměrném schodku). Komise získala zavedením *Two-packu* silnější pravomoc sledovat země eurozóny, které se nacházejí v postupu při nadměrném schodku, a dávat jim bez Rady svá další doporučení, aby zabránila případnému skluzu v termínu ukončení postupu při nadměrném schodku. A může si vyžádat další informace.

Rada přijala **Závěry o roční analýze růstu** vypracované Komisí v únoru 2014 a potvrdila obecné priority uvedené pro rok 2014, tytéž, které byly stanoveny minulý rok.³ Uvedla, že oživení zůstává navzdory nedávným zlepšením křehké. Následky krize, vysoká nezaměstnanost a přetrvávající fragmentace ve finančním sektoru pravděpodobně budou i nadále ovlivňovat hospodářský růst. Rada také přijala **Závěry o makroekonomické nerovnováze** a uvítala pokrok, jehož dosáhly členské státy při nápravě vnějších i vnitřních nerovnováh. Je však zapotřebí dalšího pokroku, aby byly vyřešeny nerovnováhy, které vzbuzují obavy týkající se udržitelnosti. Komise zveřejnila hloubkové přezkumy situace v 16 členských státech. Nakonec zpracovala i Irsko, které ukončilo čerpání ze záchranného finančního programu, a tím se na něj začaly vztahovat běžné povinnosti, které má členský stát Unie v rámci fiskálního a makroekonomického dohledu.

4. Závěr

Evropští představitelé se poučili z krize a dospěli k názoru, že zvláště eurozóna jako hospodářsky silně provázaný celek je zranitelná a potřebuje pro své hladké fungování v prostředí jednotné měny silnější hospodářský dohled, zvláště s ohledem na možnost vzniku a přelévání škodlivých vnitřních a vnějších nerovnováh. Je jisté, že ani velký nárůst množství pravidel omezujících prostor pro neuvážené jednání politiků nemusí být všelékem a nezbavuje vlády odpovědnosti za rozpočtové hospodaření. Hospodářská situace v Evropě se vyjasňuje, oživení je křehké. Rozpočtové výsledky hospodaření vlád se zlepšily, makroekonomické nerovnováhy se snížily, v některých zemích ale vzrostla nezaměstnanost.

Česká republika není ohrožena makroekonomickou nerovnováhou ani rizikem jejího vzniku, a proto Komise hloubkový přezkum v České republice neprovedla. Česká republika je ale v postupu při nadměrném schodku pro neplnění kritéria rozpočtového schodku s termínem

---

³ Jedná se o 1) provádění diferencované fiskální konsolidace podporující růst, 2) obnovu úvěrování ekonomiky, 3) podporu růstu a konkurenceschopnosti, 4) řešení nezaměstnanosti a sociálních dopadů, 5) modernizaci veřejné správy.

udržitelné nápravy v roce 2013. K ukončení postupu by mělo dojít rozhodnutím Rady v červnu nebo červenci 2014 – za předpokladu, že letošní jarní fiskální notifikace a jarní prognózy Komise potvrdí dosažení udržitelné nápravy.

Literatura a prameny

1. Dostálová, I.: *Six-pack, two-pack, fiskální úmluva: cesta k fiskální odpovědnosti, nebo k fiskální integraci?* Scientia et Societas, 2012, roč. VIII, č. 2, s. 42-55, ISSN 1801-7118
2. European Commission: *Alert Mechanism Report 2013*. Report from the Commission, Brussels, 28. 11. 2012
3. European Commission: *Alert Mechanism Report 2014*. Report from the Commission, Brussels, 13. 11. 2013
4. European Commission: *Annual Growth Survey 2014*. Communication from the Commission, Brussels, 13. 11. 2013
5. European Commission: *Six-pack? Two-pack? Fiscal compact? A short guide to the new EU fiscal governance*. 14. 3. 2012, <http://ec.europa.eu>
6. Evropská komise: *Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*. Sdělení Komise, KOM(2010) 2020 v konečném znění, Brusel, 3. 3. 2010
7. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1173/2011 ze dne 16. listopadu 2011 o účinném prosazování rozpočtového dohledu v eurozóně*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
8. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1174/2011 ze dne 16. listopadu 2011 o donucovacích opatřeních k nápravě nadměrné makroekonomické nerovnováhy v eurozóně*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
9. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1175/2011 ze dne 16. listopadu 2011, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
10. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1176/2011 ze dne 16. listopadu 2011 o prevenci a nápravě makroekonomické nerovnováhy*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
11. *Nařízení Rady (EU) č. 1177/2011 ze dne 8. listopadu 2011, kterým se mění nařízení (ES) č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
12. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 472/2013 ze dne 21. května 2013 o posílení hospodářského a rozpočtového dohledu nad členskými státy eurozóny, jejichž finanční stabilita je postižena či ohrožena závažnými obtížemi*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 27. 5. 2013
13. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 473/2013 ze dne 21. května 2013 o společných ustanoveních týkajících se sledování a posuzování návrhů rozpočtových plánů a zajišťování nápravy nadměrného schodku členských států v eurozóně*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 27. 5. 2013
14. *Směrnice Rady 2011/85/EU ze dne 8. listopadu 2011 o požadavcích na rozpočtové rámce členských států*. Úřední věstník Evropské unie, Brusel, 23. 11. 2011
15. *Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii*. Brusel, 2. 3. 2012